

METING SIGNALEERDERS VAN MENSENHANDEL COMENSHA - ACTIEPLAN 'SAMEN TEGEN MENSENHANDEL'

**KLANT
KENMERK
AUTEURS
DATUM
VERSIE**

Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel (CoMensha)
LvE/bv/4249
Laurien van Eil, Merel Huisman, Wouter Jongebreur en Elis Maat
21 augustus 2025
Definitieve rapportage

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Achtergrond en aanleiding	3
1.2	Doelstelling	4
1.3	Plan van aanpak	4
1.4	Leeswijzer	5
2	Medewerkers van sociale wijkteams	6
2.1	Het merendeel van de respondenten zegt zich bewust te zijn dat zij mogelijke slachtoffers van mensenhandel kunnen tegenkomen in hun werk	6
2.2	Medewerkers van sociale wijkteams herkennen signalen in hun werk, maar ze denken niet altijd aan mensenhandel	8
2.3	Meer dan de helft van de medewerkers van sociale wijkteams heeft signalen opgevangen in het afgelopen jaar	10
2.4	Veel respondenten hebben behoefte aan (aanvullende) training en ondersteuning	11
3	Schoolmaatschappelijk werkers	12
3.1	Schoolmaatschappelijk werkers zeggen zich ervan bewust te zijn dat jongeren op de school waar ze werkzaam zijn mogelijk in aanraking kunnen komen met mensenhandel	12
3.2	Schoolmaatschappelijk werkers herkennen signalen in hun werk, maar ze denken niet altijd aan mensenhandel	13
3.3	Meer dan de helft van de schoolmaatschappelijk werkers heeft signalen opgevangen in het afgelopen jaar	16
3.4	Veel schoolmaatschappelijk werkers hebben behoefte aan (aanvullende) training en ondersteuning	17
4	Hotelmedewerkers	19
4.1	Hotelmedewerkers denken bij mensenhandel vooral aan mensen die ergens toe gedwongen worden	19
4.2	Hotelmedewerkers zeggen zich bewust te zijn dat seksuele uitbuiting kan plaatsvinden in hun werkomgeving	20
4.3	Hotelmedewerkers denken niet vaak aan mensenhandel wanneer ze signalen opmerken	21
4.4	Ongeveer de helft van de hotelmedewerkers heeft wel eens signalen van mensenhandel opgevangen	23
4.5	De meerderheid van de hotelmedewerkers heeft geen behoefte aan (aanvullende) training	24
5	Conclusies	26
A.	Onderzoeksverantwoording	28
B.	Enquête meting signaleerders van mensenhandel	33

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en aanleiding

Mensenhandel is een ernstig misdrijf dat veel schade veroorzaakt bij slachtoffers en een ontwrichtend effect heeft op de samenleving. Mensenhandel is een probleem dat voor veel mensen klinkt als iets wat zich ver van hen vandaan afspeelt. Toch zijn er naar schatting jaarlijks 5.000 slachtoffers van mensenhandel in Nederland. Verschillende organisaties houden zich bezig met het tegengaan van mensenhandel in Nederland door slachtoffers op te vangen, bewustwording te vergroten, kennis te delen of door open te staan voor signalen van (vermoedens van) mensenhandel. Toch blijven slachtoffers van mensenhandel vaak onzichtbaar. Dit komt bijvoorbeeld doordat niet iedereen weet welke signalen erop kunnen duiden dat iemand slachtoffer is van mensenhandel.

Er zijn verschillende vormen van mensenhandel, namelijk: seksuele uitbuiting, arbeidsuitbuiting, criminele uitbuiting en gedwongen orgaanverwijdering.

- a. Bij **seksuele uitbuiting** wordt iemand gedwongen seksuele diensten te verlenen tegen betaling in de vorm van geld of van andere vergoedingen. Iedereen, ongeacht zijn of haar juridische status, kan slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting. Het overgrote deel van de geregistreerde slachtoffers van deze vorm van uitbuiting is vrouw.
- b. We spreken van **arbeidsuitbuiting** als men, ongeacht zijn of haar juridische status, gedwongen wordt arbeid of diensten te verlenen buiten de seksuele uitbuiting. Slachtoffers worden gedwongen om in vaak erbarmelijke omstandigheden en tegen geen of weinig salaris te werken. Arbeidsuitbuiting is meer dan slecht werkgeverschap. Het gaat om een combinatie van ernstige, vaak mensenwaardige situaties op de werkvloer, waarbij vaak sprake is van dwang, geweld, chantage, fraude en misleiding.
- c. Slachtoffers van **criminele uitbuiting** worden gedwongen tot het plegen van criminele activiteiten, zoals zakkenrollerij, diefstal en drugsgerelateerde misdrijven. Daarnaast omvat criminele uitbuiting ook het onder dwang ronselen van nieuwe slachtoffers voor criminele uitbuiting of andere vormen van mensenhandel.
- d. Bij **gedwongen orgaanverwijdering** gaat het om elke handeling waardoor iemand wordt gedwongen om zijn of haar orgaan af te staan. Vanwege het feit dat gedwongen orgaanverwijdering in Nederland weinig voor komt, wordt deze vorm van mensenhandel niet meegenomen in de meting.

Het Actieplan programma Samen tegen Mensenhandel is in 2018 door verschillende ministeries, onder leiding van het Ministerie van Justitie en Veiligheid, opgezet in samenwerking met partners in het zorgdomein, sociaal domein en veiligheidsdomein. Het is erop gericht om mensenhandel te voorkomen door slachtoffers beter te signaleren en te helpen en door daders beter aan te pakken. In 2023 is het actieplan vernieuwd waarbij een zestal actielijnen is gedefinieerd. Dit vernieuwde actieplan loopt van 2024 tot en met 2027. Deze rapportage richt zich op de eerste actielijn, namelijk van het creëren van brede bewustwording.

Actielijn 1 richt zich erop meer burgers, potentiële slachtoffers en professionals bewust te maken van wat mensenhandel is, zodat zij weten dat het plaatsvindt in Nederland en een handelingsperspectief hebben. De meting is gedaan onder professionals die werken met een aantal risicocategorieën van slachtoffers en die signalen kunnen opvangen en actie kunnen ondernemen. Deze professionals kunnen signalen opvangen en actie ondernemen, hoewel dit geen onderdeel uitmaakt van hun dagelijkse werkzaamheden.

In samenspraak met de opdrachtgever, het landelijk Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel (hierna CoMensha), en het ministerie van Justitie en Veiligheid (J&V) is gekozen om deze meting te richten op drie beroepsgroepen. Ieder van deze beroepsgroepen komt in aanraking met specifieke vormen van uitbuiting. We hebben respondenten alleen geënquêteerd op en bevraagd over die vormen van mensenhandel waar zij mogelijk mee in aanraking komen. Ook zijn deze beroepsgroepen verspreid over heel Nederland en komen zij in contact met uiteenlopende groepen mensen. Er is gekozen voor de volgende drie groepen professionals:

- a. **Medewerkers van sociale wijkteams:** ondersteunen inwoners bij uiteenlopende hulpvragen op het gebied van zorg, welzijn, opvoeding, financiën, participatie en zelfredzaamheid. Zij zijn het eerste aanspreekpunt in de wijk, signaleren problemen vroegtijdig en helpen inwoners op weg naar passende ondersteuning indien nodig. Zij komen (mogelijk) in aanraking met slachtoffers van **seksuele uitbuiting, arbeidsuitbuiting en criminele uitbuiting**, omdat hun werkveld breed is en alle leeftijden en hulpvragen omvat.
- b. **Schoolmaatschappelijk werkers:** vormen de schakel tussen school, gezin en jeugdhulp en maken deel uit van de zorgstructuur binnen de school. Zij ondersteunen leerlingen, ouders en leerkrachten bij psychosociale en opvoedkundige vraagstukken. Zij komen (mogelijk) in aanraking met slachtoffers (specifiek jongeren) van **criminele en seksuele uitbuiting**.
- c. **Hotelmedewerkers:** allround hotelmedewerkers die direct contact hebben met gasten en verantwoordelijk zijn voor een prettig verblijf van gasten. Hieronder vallen hotelmedewerkers die werkzaamheden uitvoeren op het gebied van receptie, housekeeping, restaurant, bar of algemene service. Zij komen (mogelijk) in aanraking met slachtoffers van **seksuele en arbeidsuitbuiting**, omdat hotels soms bewust of onbewust als locatie voor mensenhandel worden gebruikt.

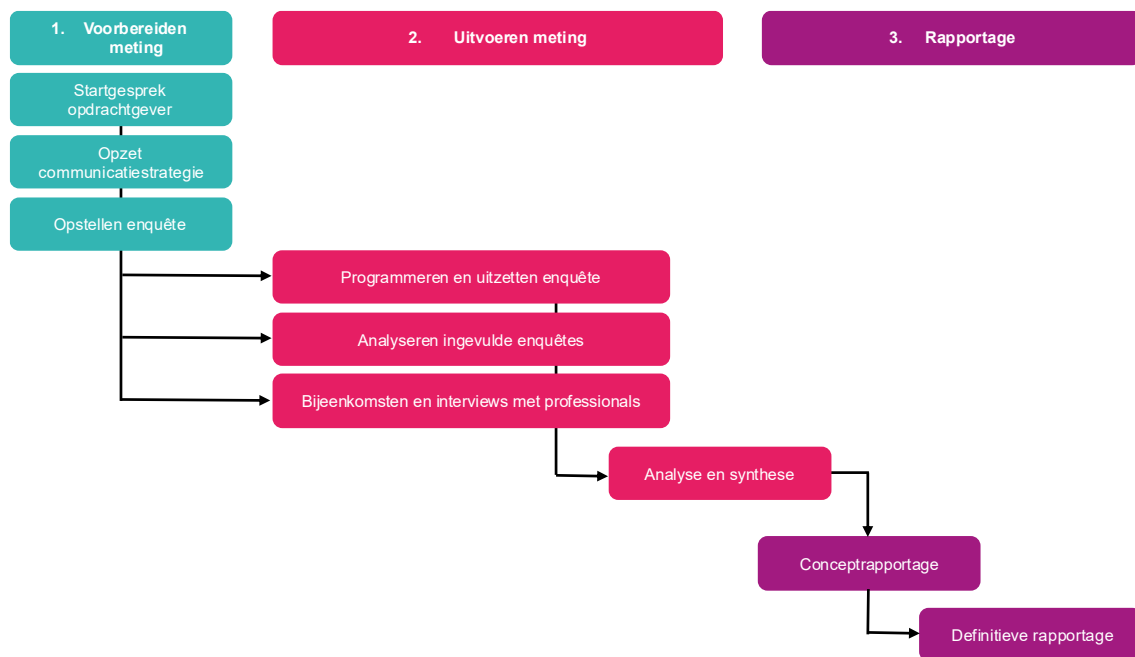
Deze diversiteit in signalering draagt bij aan een completer beeld van de problematiek rondom mensenhandel in verschillende sectoren.

1.2 Doelstelling

De doelstelling van het onderzoek is om een beeld op te halen van de kennis van professionals over (signalen van) mensenhandel en de mogelijke follow-up van die signalen. Met dit onderzoek meten we de bestaande kennis van mensenhandel onder drie groepen professionals.

1.3 Plan van aanpak

De onderzoeksactiviteiten vonden plaats van november 2024 tot en met juni 2025. Het onderzoek bestond uit het voorbereiden van de meting, het uitvoeren van de meting en opstellen van de rapportage (zie figuur 1). De enquête stond open van half januari tot en met eind mei en is ingevuld door 133 professionals, waarvan 68 medewerkers van sociale wijkteams, 36 schoolmaatschappelijk werkers en 29 hotelmedewerkers. Om de resultaten van de enquête te duiden, gingen we in gesprek met de professionals. We organiseerden één groepsbijeenkomst met vijf medewerkers van sociale wijkteams, twee interviews met hotelmedewerkers en drie interviews met schoolmaatschappelijk werkers. Voor de complete onderzoeksverantwoording verwijzen we naar bijlage A. In de onderzoeksverantwoording gaan we verder in op de keuze voor de verschillende professionals, de manier waarop we respondenten hebben geworven, de analyse van de enquêteresultaten en de organisatie van de bijeenkomst en interviews. De enquête die we gebruikt hebben voor deze meting staat in bijlage B.

Figuur 1. Plan van aanpak

1.4 Leeswijzer

In het vervolg van dit rapport hanteren we de volgende indeling:

- In hoofdstuk 2 beschrijven we in hoeverre medewerkers van sociale wijkteams kennis hebben over (het signaleren van) mensenhandel en het opvolgen van signalen.
- In hoofdstuk 3 beschrijven we in hoeverre schoolmaatschappelijk werkers kennis hebben over (het signaleren van) mensenhandel en het opvolgen van signalen.
- In hoofdstuk 4 beschrijven we in hoeverre hotelmedewerkers kennis hebben over (het signaleren van) mensenhandel en het opvolgen van signalen.
- In hoofdstuk 5 trekken we tot slot conclusies over de overeenkomsten en verschillen tussen medewerkers van sociale wijkteams, schoolmaatschappelijk werkers en hotelmedewerkers.
- Bijlagen: A: onderzoeksverantwoording en B: enquête meting signaleerders van mensenhandel.

2 Medewerkers van sociale wijkteams

In dit hoofdstuk richten we ons op medewerkers van sociale wijkteams. Ongeveer 80% van de gemeenten in Nederland beschikt over een sociaal wijkteam¹. Ervan uitgaand dat een wijkteam ongeveer uit een tiental medewerkers bestaat, zijn er enkele duizenden medewerkers van sociale wijkteams in Nederland. De sociale wijkteams worden door veel gemeenten benut om invulling te geven aan de taken die voortvloeien uit de Jeugdwet, de Participatiewet en de Wet maatschappelijke ondersteuning. In dit hoofdstuk bespreken we in hoeverre medewerkers van sociale wijkteams bekend zijn met het begrip 'mensenhandel' en of zij zich bewust zijn dat zij op de werkvloer met slachtoffers van mensenhandel in aanraking kunnen komen. We bespreken daarnaast of zij zich bewust zijn van de signalen van mensenhandel, deze kunnen herkennen in hun werk en weten hoe te handelen, mocht een vermoedelijke situatie van mensenhandel zich voordoen. **Medewerkers van sociale wijkteams kunnen met slachtoffers van seksuele uitbuiting, criminele uitbuiting en arbeidsuitbuiting in aanraking komen.** We meten en bespreken daarom hun kennis over deze signalen en vormen van uitbuiting in dit hoofdstuk.

De enquête is door 68 medewerkers van sociale wijkteams ingevuld. Dit is een klein percentage van de in totaal enkele duizenden medewerkers van sociale wijkteams in Nederland. Het is daarom belangrijk om te benadrukken dat dit onderzoek geen landelijk representatief beeld oplevert.

2.1 Het merendeel van de respondenten zegt zich bewust te zijn dat zij mogelijke slachtoffers van mensenhandel kunnen tegenkomen in hun werk

Om de algemene kennis over mensenhandel te toetsen hebben we in eerste instantie gevraagd wat medewerkers van sociale wijkteams verstaan onder mensenhandel. Bij 'mensenhandel' denken medewerkers van sociale wijkteams aan **het dwingen van mensen tot het doen van bepaalde handelingen** (zie figuur 2). Volgens hen gaat mensenhandel om **uitbuiting** voor het (financiële) **gewin van de dader**. Dit gebeurt bijvoorbeeld door mensen te misleiden, maar ook door het werven, verhandelen en vervoeren van mensen. Vaak wordt de zelfbeschikking (autonomie) van het slachtoffer weggenomen.

Op de vraag welke vormen van uitbuiting onder mensenhandel vallen, antwoorden alle respondenten dat seksuele uitbuiting en arbeidsuitbuiting hierbij horen. Het overgrote deel van de respondenten is ook bekend met criminele uitbuiting als vorm van mensenhandel (98%).

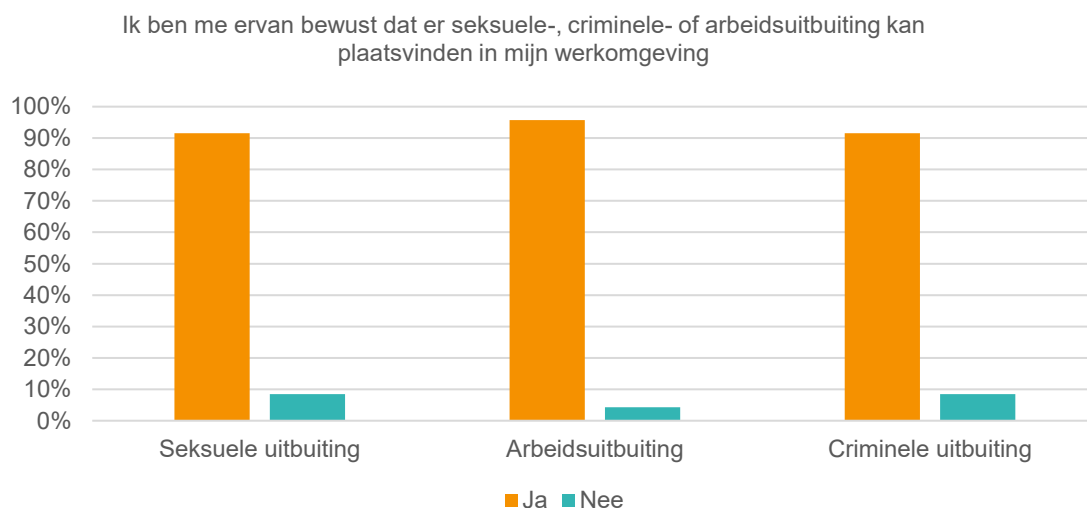
Volgens meer dan de helft van de respondenten speelt **de politie** een belangrijke rol in de aanpak van mensenhandel. Ook de gemeente wordt vaak genoemd. Daarnaast komt er een **grote variëteit aan organisaties** voorbij, zoals sociale wijkteams, CoMensha, hotels, de Arbeidsinspectie, Veilig Thuis, ziekenhuizen, woningbouwcorporaties, werkgevers en zorg- en veiligheidshuizen. Zeven respondenten geven aan niet te weten welke organisaties belangrijk zijn in de aanpak van mensenhandel.

¹ Movisie (2022). Sociale (wijk)teams: peiling 2022. [Link](#).

Figuur 2. Woorden die medewerkers van sociale wijkteams gebruiken om 'mensenhandel' te definiëren

Het merendeel van de respondenten (85%) geeft aan zich bewust te zijn dat zij mogelijke slachtoffers van mensenhandel kunnen tegenkomen in hun werk, blijkt uit de enquête. Voor seksuele-, arbeids- en criminele uitbuiting geldt dat meer dan 90% zich bewust is dat er in de eigen werkomgeving sprake kan zijn van deze vormen van mensenhandel. De verschillen tussen deze vormen zijn minimaal (zie figuur 3). Dit suggereert dat de **uitbuitingsvormen** enigszins **bekender** zijn dan de overkoepelende term 'mensenhandel'.

Figuur 3. Bewustzijn van seksuele uitbuiting, arbeidsuitbuiting en criminele uitbuiting onder medewerkers van sociale wijkteams

Zowel uit de enquêteresultaten als uit de focusgroep blijkt dat respondenten bekend zijn geraakt met de verschillende vormen van mensenhandel doordat zij **casuïstiek zijn tegengekomen**. Uit de enquête blijkt dat het in de aard van hun werk zit om een hulpvraag goed te onderzoeken, waardoor ze aangeven gewend te zijn verder te kijken dan de situatie op het eerste gezicht doet vermoeden. Een aantal respondenten licht daarnaast toe dat zij met kwetsbare doelgroepen werken, zoals mensen met financiële problemen, jongeren, dakloze mensen, of statushouders. Zij weten dat dergelijke groepen sneller met mensenhandel in aanraking kunnen komen. Andere respondenten kennen mensenhandel als iets wat overall voorkomt en concluderen hierdoor dat het dus ook op hun eigen werk kan plaatsvinden.

15% van de respondenten geeft aan zich niet bewust te zijn dat zij mogelijk met slachtoffers van mensenhandel in aanraking kunnen komen. Zij geven aan dat zij weinig kennis hebben over mensenhandel en niet snel aan mensenhandel zouden denken, mocht een situatie zich voordoen.

Wel geeft een respondent aan altijd te handelen naar een '*niet-pluisgevoel*'. Medewerkers van sociale wijkteams laten weten dat signalen gericht op een specifieke vorm van mensenhandel moeilijker te herkennen zijn. Een afhankelijkheidsrelatie kan bijvoorbeeld op seksuele uitbuiting wijzen, maar hier hoeft geen sprake van te zijn. Daarnaast geeft een respondent aan dat het soms lastig is om te bepalen wanneer iets 'kleine criminaliteit' of mensenhandel betreft.

Een **medewerker van een sociaal wijkteam** over bewustzijn van mensenhandel:

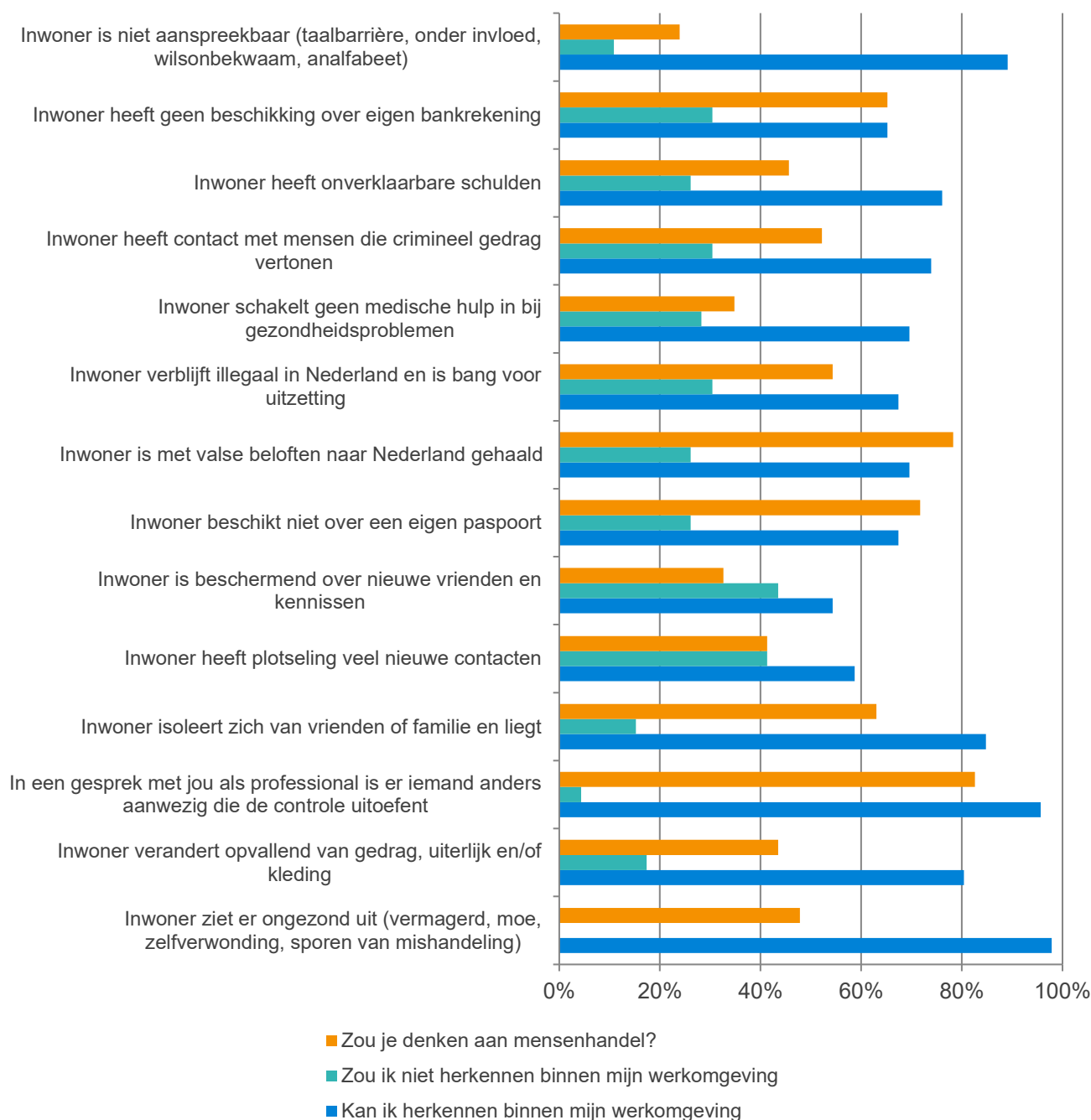
“Het is mijn taak om open en nieuwsgierig te zijn. Wanneer cliënten dingen vertellen over hun werk of de situatie waarin zij zitten en het lijkt niet in orde, dan stel ik hier wel vragen over.”

2.2 Medewerkers van sociale wijkteams herkennen signalen in hun werk, maar ze denken niet altijd aan mensenhandel

Het **merendeel** van de respondenten (59%) geeft aan **enigszins bekend** te zijn **met de signalen** van mensenhandel, 29% is (zeer) goed bekend en 12% geeft aan helemaal niet bekend te zijn met de signalen van mensenhandel. Het verschilt welke signalen door medewerkers van sociale wijkteams herkend worden binnen de werkomgeving en of men dan ook aan mensenhandel denkt (zie figuur 4). Voor elk signaal geldt dat de meerderheid het kan herkennen in de werkomgeving (tussen de 54% en 98%), maar hierbij **wordt niet altijd aan mensenhandel gedacht** (tussen de 24% en 83%). Dit horen we ook tijdens de focusgroepen: signalen zijn wel te herkennen, maar het is lastiger om de link te leggen met mensenhandel. Bij casuïstiek die voldoet aan het 'stereotype' beeld van mensenhandel bijvoorbeeld seksuele uitbuiting van jonge meiden of criminele uitbuiting van mensen met geldproblemen is dit makkelijker. Specifieke signalen zoals inwoners die er ongezond uitzien of niet aanspreekbaar zijn, zijn voor medewerkers van sociale wijkteams bijvoorbeeld goed te herkennen, terwijl zij hierbij niet altijd aan mensenhandel zouden denken. Uit de enquête blijkt dat er ook signalen zijn die medewerkers van sociale wijkteams goed kunnen herkennen én waarbij ze ook aan mensenhandel zouden denken. Bijvoorbeeld wanneer zij in gesprek zijn met een inwoner, maar er iemand anders aanwezig is die controle uitoefent over de inwoner tijdens het gesprek. Respondenten denken ook vaak aan mensenhandel wanneer een inwoner niet over een eigen paspoort beschikt, met valse beloften naar Nederland is gehaald of geen eigen beschikking heeft over de bankrekeningen. De signalen waarbij het minst aan mensenhandel wordt gedacht zijn een beschermende houding over nieuwe vrienden en kennissen, het niet inschakelen van medische hulp bij gezondheidsproblemen en het plotseling hebben van veel nieuwe contacten.

75% van de respondenten geeft aan te weten wat te doen in het geval dat ze een signaal van mensenhandel op denken te merken en 25% weet dit niet. Respondenten die aangeven dat ze weten wat te doen, overleggen bijvoorbeeld intern met een collega, bijvoorbeeld een gedragswetenschapper. Ook stappen ze naar de politie, een zorg- en veiligheidshuis, de aandachtsfunctionaris mensenhandel of de zorgcoördinator om te sparren over de situatie of om een melding te maken. Tot slot geven enkele respondenten aan dat zij eerst moeten opzoeken wat ze moeten doen, bijvoorbeeld in bestaande protocollen van de werkgever of via het internet.

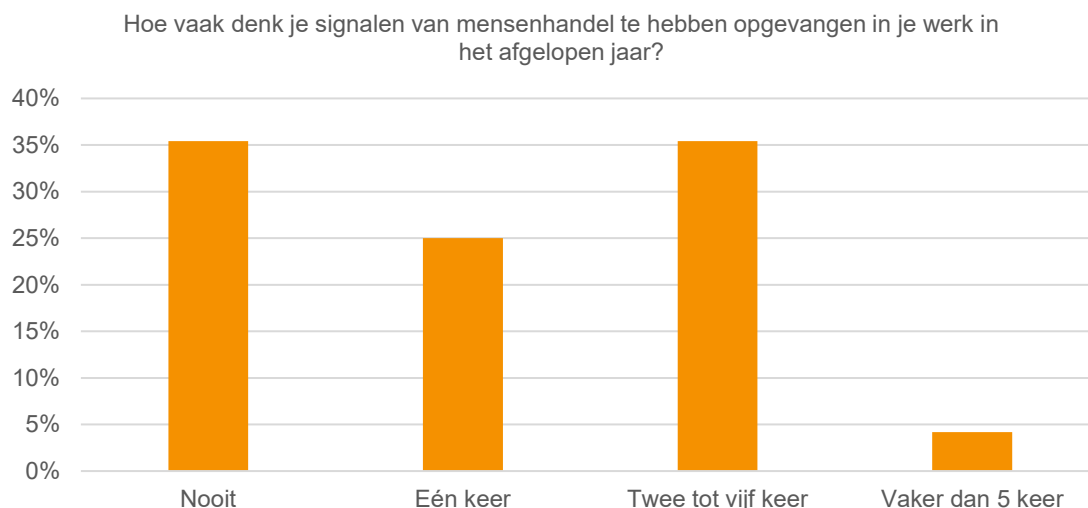
Welke signalen van mensenhandel kan je herkennen op je werk als medewerker van het sociaal wijkteam? En zou je ook denken aan (een vermoeden van) mensenhandel (in combinatie met andere signalen)?

Figuur 4. Signalen van mensenhandel die medewerkers van sociale wijkteams kunnen herkennen in hun werkomgeving

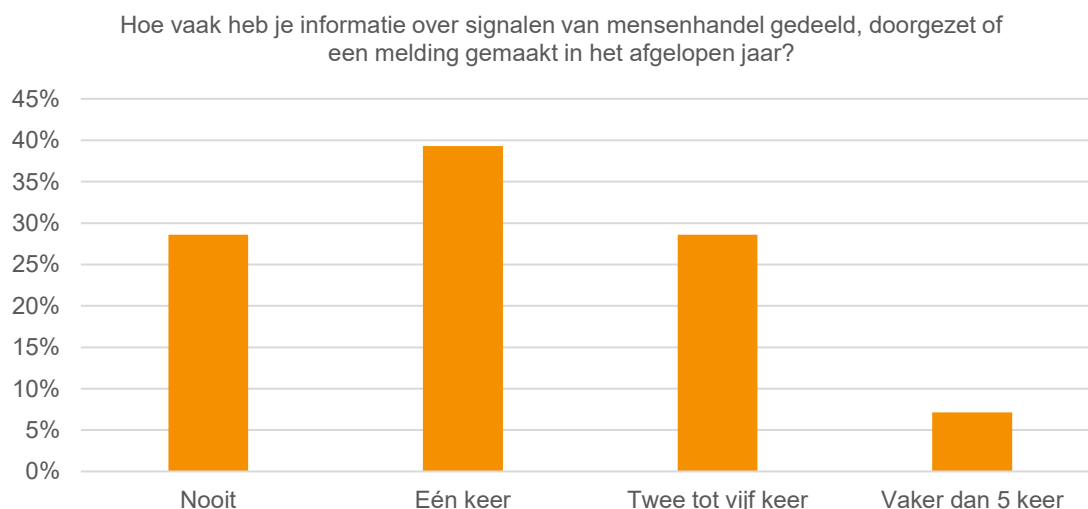
2.3 Meer dan de helft van de medewerkers van sociale wijkteams heeft signalen opgevangen in het afgelopen jaar

Het merendeel van de respondenten (65%) denkt in het afgelopen jaar minstens één keer een signaal van mensenhandel te hebben opgevangen (zie figuur 5). Bij het opmerken van deze signalen hebben respondenten overlegd met collega's of ketenpartners of ze hebben de casus bij een ketenpartner gemeld. Ook gingen respondenten in gesprek met het vermoedelijke slachtoffer en probeerden ze meer informatie te verzamelen, omdat alleen een vermoeden niet (altijd) voldoende reden geeft om op te schalen.

Figuur 5. Aantal keer dat medewerkers van sociale wijkteams signalen van mensenhandel hebben opgevangen in hun werkomgeving

Figuur 6 laat zien dat ongeveer **driekwart van de respondenten informatie over signalen van mensenhandel heeft gedeeld, doorgezet of gemeld** in het afgelopen jaar. Een aantal respondenten deed niks, omdat ze bijvoorbeeld te laat achter de benodigde informatie kwamen of het een cliënt van een collega betrof.

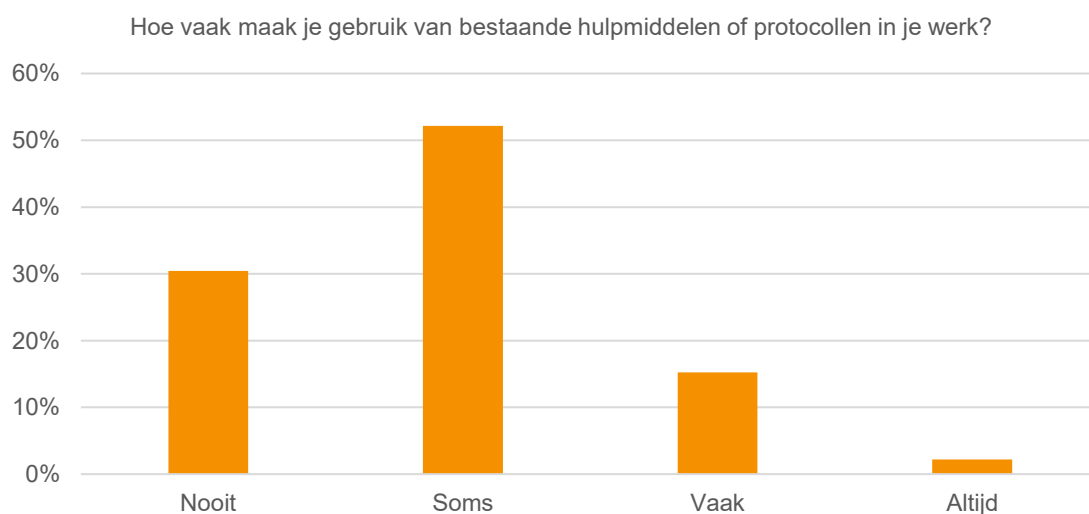
Figuur 6. Aantal keer dat medewerkers van sociale wijkteams signalen van mensenhandel hebben gedeeld, doorgezet of gemeld

Medewerkers van sociale wijkteams vinden het moeilijk om te bepalen of de persoon in een dergelijke kwestie gedwongen wordt tot de gedane handelingen. Ook de gesprekken met het vermoedelijke slachtoffer werden als lastig ervaren, omdat slachtoffers niet (altijd) open waren over de situatie of geen hulp wilden. Tijdens de focusgroep maakten respondenten onderscheid tussen vermoedelijke slachtoffers onder de 18 jaar en ouder. Onder de 18 jaar is het makkelijker om hulp te bieden, omdat dit ook kan wanneer een slachtoffer dit eigenlijk niet wil. Zijn slachtoffers ouder dan 18 jaar, dan is het inzetten van hulpverlening niet mogelijk wanneer zij geen medewerking willen verlenen. Ook benadrukten respondenten van de focusgroep dat ze **mensenhandel gerelateerde casuïstiek ingewikkeld vinden om mee om te gaan**. Zij weten dat ze terecht kunnen bij bijvoorbeeld een zorg- en veiligheidshuis of een contactpersoon van de politie, maar **kunnen moeilijk inschatten wanneer ze informatie wel en niet kunnen delen en wie op welk moment verantwoordelijk is voor het handelen**. Soms horen ze van ketenpartners die de casus hebben overgenomen dat er - bijvoorbeeld wegens gebrek aan bewijs - niet gehandeld kan worden, terwijl de situatie zich duidelijk nog steeds voordoet. Dat veroorzaakt frustratie.

We hebben respondenten gevraagd wat zij geleerd hebben van dergelijke situaties. Respondenten geven aan in het vervolg een dergelijke **situatie sneller met collega's en/of ketenpartners te delen**, ook bij twijfel. Ook weten respondenten nu hoe belangrijk het is om alert te zijn op signalen van mensenhandel en hoe ze met een vermoedelijk slachtoffer kunnen omgaan.

2.4 Veel respondenten hebben behoefte aan (aanvullende) training en ondersteuning

De helft van de respondenten (50%) heeft wel eens een training gevolgd over het herkennen en aanpakken van (signalen van) mensenhandel. Van de respondenten die een training hebben gevolgd heeft meer dan de helft (61%) behoefte aan een aanvullende training. **Alle respondenten die geen training of voorlichting hebben gehad, hebben hier behoefte aan**. Sommige respondenten hebben informatie over mensenhandel ontvangen vanuit een werkgever, anderen ook via andere organisaties zoals CoMensha of een zorg- en veiligheidshuis. Van de bestaande hulpmiddelen, zoals protocollen, maakt ongeveer één derde van de respondenten nooit gebruik (zie figuur 7). **Wel geven respondenten aan dat ze mensenhandel beter zouden kunnen herkennen of aanpakken wanneer er een signalenkaart met een overzicht van signalen beschikbaar zou zijn**. Ook een overzicht met welke stappen ze kunnen zetten bij vermoedens van mensenhandel zou helpen. Ook benadrukken ze dat het zou helpen wanneer **informatie regelmatig aan bod** komt, zodat het onderwerp 'on top of mind' blijft.

Figuur 7. Gebruik van hulpmiddelen en protocollen door medewerkers van sociale wijkteams

3 Schoolmaatschappelijk werkers

In dit hoofdstuk richten we ons op schoolmaatschappelijk werkers. De schoolmaatschappelijk werker is er voor leerlingen en ouders bij hulpvragen zoals rouw, faalangst, echtscheiding, geringe weerbaarheid, prestatiedruk of gedragsproblemen. Het takenpakket van een schoolmaatschappelijk werker is breed en bestaat onder andere uit gesprekken met leerlingen, ouders of de leerkracht, observeren in de klas, themabijeenkomsten organiseren, doorverwijzen naar de partners binnen de zorgstructuur op school². Naar verwachting zijn er in Nederland enkele duizenden schoolmaatschappelijk werkers actief op zowel VO- scholen als MBO-instellingen door het hele land.

In dit hoofdstuk bespreken we in hoeverre deze beroepsgroep bekend is met het begrip 'mensenhandel' en of ze zich bewust zijn dat ze op de werkvloer met slachtoffers van mensenhandel in aanraking kunnen komen. We bespreken daarnaast of zij zich bewust zijn van de signalen van mensenhandel, deze kunnen herkennen binnen hun werkomgeving en weten hoe te handelen, mocht een vermoedelijke situatie van mensenhandel zich voordoen. **Schoolmaatschappelijk werkers zullen in hun werk vooral signalen van seksuele en criminele uitbuiting tegenkomen.** We meten en bespreken daarom hun kennis over deze signalen en vormen van uitbuiting in dit hoofdstuk.

De enquête is door 37 schoolmaatschappelijk werkers ingevuld. Dit is een klein percentage van de in totaal enkele duizenden medewerkers van schoolmaatschappelijk werkers. Het is daarom belangrijk om te benadrukken dat dit onderzoek geen landelijk representatief beeld oplevert.

3.1 Schoolmaatschappelijk werkers zeggen zich ervan bewust te zijn dat jongeren op de school waar ze werkzaam zijn mogelijk in aanraking kunnen komen met mensenhandel

Om de algemene kennis over mensenhandel te toetsen hebben we in eerste instantie gevraagd wat schoolmaatschappelijk werkers verstaan onder mensenhandel. Figuur 8 laat zien welke woorden schoolmaatschappelijk werkers gebruiken om de term 'mensenhandel' te definiëren. Schoolmaatschappelijk werkers omschrijven mensenhandel vooral als **het onder dwangarbeid, criminele activiteiten of seksuele activiteiten** moeten verrichten. Ze omschrijven mensenhandel als het **uitbuiten van kwetsbare mensen voor eigen gewin**. Dit gebeurt door mensen te misbruiken of te misleiden, maar ook door te mensen te vervoeren, werven of verhandelen.

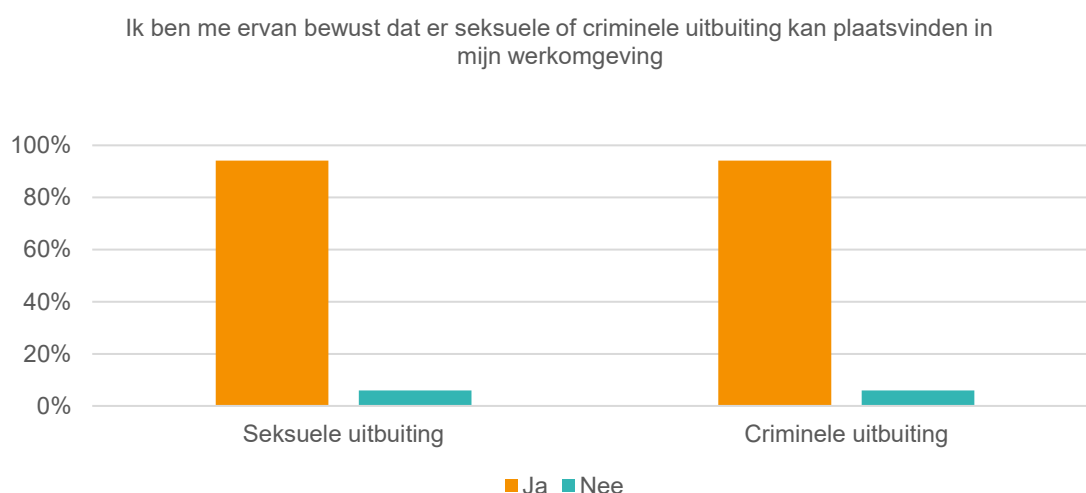
Figuur 8. Woorden die schoolmaatschappelijk werkers gebruiken om 'mensenhandel' te definiëren

² [Schoolmaatschappelijk werk](#).

Daarnaast hebben we schoolmaatschappelijk werkers gevraagd welke vormen van uitbuiting onder mensenhandel vallen. Vrijwel alle respondenten noemen alle genoemde vormen als voorbeelden van mensenhandel. Zo beschouwt 92% seksuele uitbuiting als mensenhandel, 89% arbeidsuitbuiting en 92% criminele uitbuiting.

Naast de verschillende vormen van uitbuiting hebben we ook gevraagd welke organisaties volgens de respondenten een belangrijke rol spelen in de aanpak van mensenhandel. Politie wordt door vrijwel iedere respondent genoemd als een belangrijke ketenpartner. Daarnaast worden de gemeente, CoMensha, Veilig Thuis, jeugdzorg en sociale wijkteams genoemd. Vier respondenten geven aan niet te weten welke organisaties een belangrijke rol spelen in de aanpak van mensenhandel.

Het overgrote deel (88%) van de schoolmaatschappelijk werkers geeft aan zich bewust te zijn van het feit dat jongeren op de school waar ze werkzaam zijn in aanraking kunnen komen met (situaties die verband houden met) mensenhandel. Voor seksuele en criminele uitbuiting geldt dat meer dan 90% zich bewust is dat er in de eigen werkomgeving sprake kan zijn van deze vormen van mensenhandel. De verschillen tussen deze vormen zijn minimaal (zie figuur 9). De responderende schoolmaatschappelijk werkers geven aan dat hun bewustwording komt doordat ze **werken met een kwetsbare doelgroep**, namelijk jongeren. Daarnaast hebben enkele respondenten eerder te maken gehad met **casuïstiek** rondom (signalen van) mensenhandel, waardoor ze nu alerter zijn op mogelijke signalen van mensenhandel.

Figuur 9. Bewustzijn van seksuele uitbuiting en criminele uitbuiting onder schoolmaatschappelijk werkers

3.2 Schoolmaatschappelijk werkers herkennen signalen in hun werk, maar ze denken niet altijd aan mensenhandel

Het merendeel (57%) van de respondenten geeft aan enigszins bekend te zijn met de signalen van mensenhandel, 27% is (zeer) goed bekend met de signalen van mensenhandel en slechts 5% zegt niet bekend te zijn met de signalen van mensenhandel. Daarnaast hebben vijf respondenten deze vraag niet ingevuld. Het verschilt welke signalen door schoolmaatschappelijk werkers herkend worden binnen de werkomgeving en of men dan ook aan mensenhandel denkt (zie figuur 10 op de volgende pagina). Bij elk signaal geeft de meerderheid van de respondenten aan dat ze het herkennen in de werkomgeving (tussen de 53 en 82%), maar niet iedereen denkt daarbij meteen aan mensenhandel (tussen de 18 en 76%). Dit horen we ook tijdens de interviews: signalen zijn wel te herkennen, maar ook schoolmaatschappelijk werkers geven aan dat het lastiger is om de link te leggen met mensenhandel.

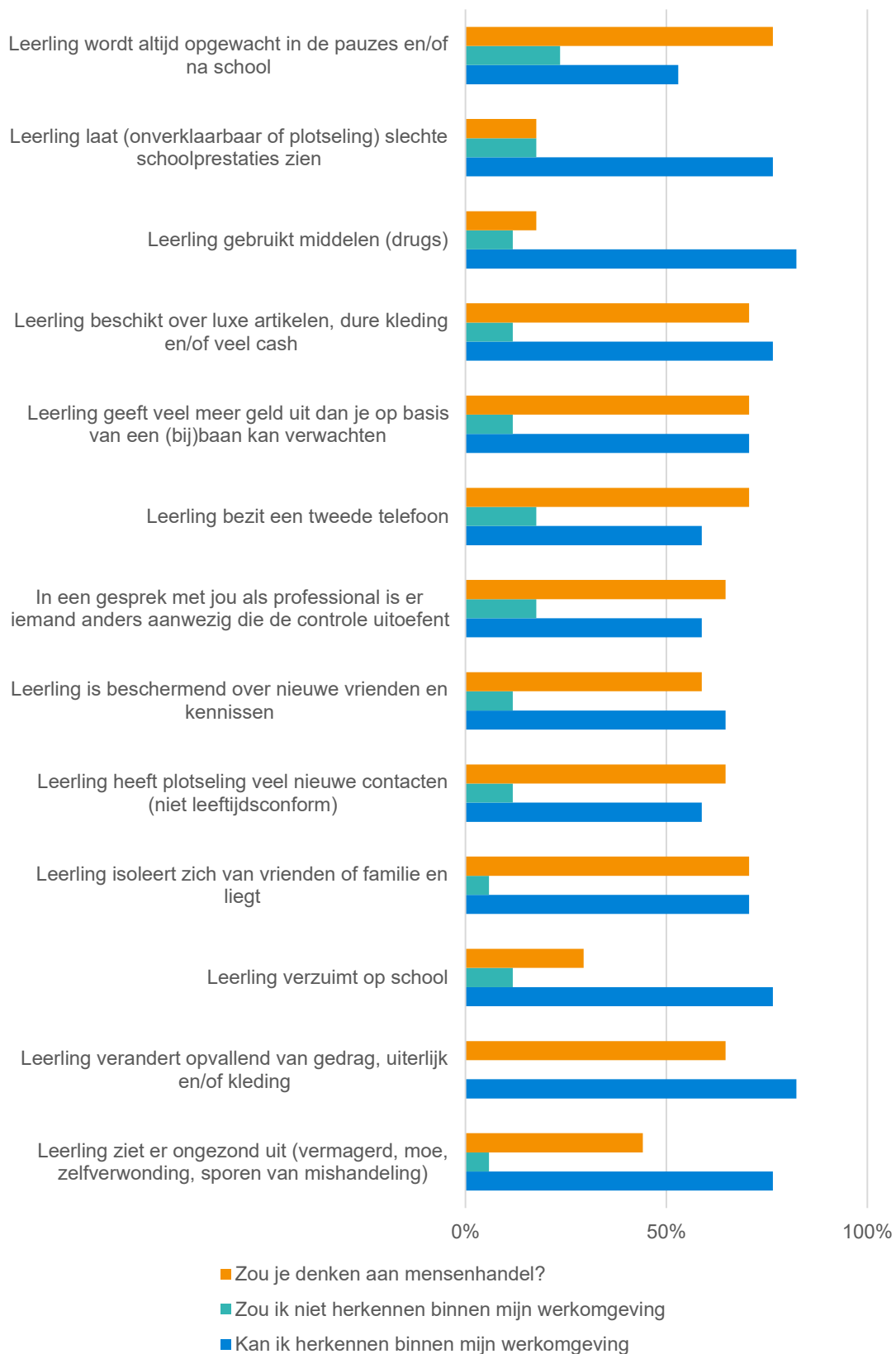
Uit de interviews met de schoolmaatschappelijk werkers blijkt vooral dat ze alert worden op het moment dat er sprake is van een verandering in gedrag. Lichamelijke signalen zullen ze minder snel opmerken zeggen ze zelf, maar wanneer een leerling eerst heel graag naar school ging en nu verzuimt kan er wat aan de hand zijn bijvoorbeeld. De combinatie van een verandering in het sociale netwerk, aanschaf van dure spullen en schoolverzuim wordt genoemd als een combinatie waarbij schoolmaatschappelijk werkers denken aan mensenhandel. Toch blijven schoolmaatschappelijk werkers het moeilijk vinden om in te schatten of er sprake is van signalen van mensenhandel. Bepaalde signalen horen ook bij jongeren en de leeftijdsfase waarin zij zich bevinden. Denk hierbij aan vermoeidheid of te laat komen bijvoorbeeld.

Daarnaast merken respondenten op dat jongeren (vrijwel alleen) in beeld komen wanneer ze zichzelf melden of aangemeld worden door bijvoorbeeld de school of ouders. Schoolmaatschappelijk werkers hebben hiermee geen zicht op elke leerling en benadrukken de belangrijke rol van de leraar bij het signaleren van signalen.

Uit de enquête blijkt dat er ook signalen zijn die schoolmaatschappelijk werkers goed kunnen herkennen én waarbij ze ook aan mensenhandel zouden denken. Voorbeelden hiervan zijn wanneer een leerling zich isoleert van vrienden of familie en liegt, maar ook wanneer een leerling veel meer geld uitgeeft dan je op basis van een (bij)baan kan verwachten. De signalen waarbij het **minst aan mensenhandel wordt gedacht zijn: schoolverzuim, gebruik van middelen (drugs) en (onverklaarbare of plotselinge) slechte schoolprestaties.**

70% van de schoolmaatschappelijk werkers geeft aan te weten wat ze kunnen doen zodra ze een signaal opmerken van mensenhandel. Respondenten antwoorden verschillend over wat te doen zodra ze een signaal opmerken. Zo wordt meermaals genoemd dat ze contact op kunnen nemen met collega's van het Expertisecentrum Mensenhandel en (Jeugd)Prostitutie (EMP) of overleggen met hun directe collega's. Daarnaast wordt een melding bij de politie ook meerdere keren genoemd als opvolging van opgemerkte signalen. Tot slot wordt de mogelijkheid om te schakelen met een zorg- en veiligheidshuis of de zorgcoördinator genoemd als mogelijkheid. Slechts 5% geeft aan niet te weten wat ze moeten doen zodra ze een signaal van mensenhandel opmerken en 24% van de respondenten heeft deze vraag niet beantwoord.

Welke signalen van mensenhandel kan je herkennen op je werk als schoolmaatschappelijk werker? En zou je ook denken aan (een vermoeden van) mensenhandel (in combinatie met andere signalen)?

Figuur 10. Signalen van mensenhandel die schoolmaatschappelijk werkers kunnen herkennen in hun werkomgeving

3.3 Meer dan de helft van de schoolmaatschappelijk werkers heeft signalen opgevangen in het afgelopen jaar

Het merendeel van de respondenten (57%) denkt in het afgelopen jaar minstens één keer een signaal van mensenhandel te hebben opgevangen (zie figuur 11). 43% van de respondenten heeft aangegeven het afgelopen jaar geen signaal van mensenhandel te hebben opgevangen. De schoolmaatschappelijk werkers die een signaal hebben opgevangen zijn hier verschillend mee omgegaan. Zo zijn de signalen in kaart gebracht, is er geschakeld met directe collega's of zijn de signalen besproken met bijvoorbeeld team mensenhandel bij Lumens of de politie.

Figuur 11. Aantal keer dat schoolmaatschappelijk werkers signalen van mensenhandel hebben opgevangen in hun werkomgeving

Figuur 12 laat zien dat 93% van de respondenten informatie over signalen van mensenhandel heeft gedeeld, doorgezet of gemeld in het afgelopen jaar. 7% van de schoolmaatschappelijk werkers deed niks met de signalen, maar lichten verder niet toe waarom ze de signalen niet hebben gedeeld, doorgezet of gemeld.

Figuur 12. Aantal keer dat schoolmaatschappelijk werkers signalen van mensenhandel hebben gedeeld, doorgezet of gemeld

Schoolmaatschappelijk werkers geven aan het moeilijk te vinden om een goede relatie te behouden met de jongere. Enerzijds willen ze de jongere een veilig gevoel geven, maar anderzijds willen ze juiste vervolgstappen zetten. Een van de respondenten benoemt dat de jongere het opnam voor de 'dader' terwijl de jongere zelf zo tekort wordt gedaan. **Ze ervaren loyaliteit naar de 'dader' door de jongeren en dit zorgt ervoor dat schoolmaatschappelijk werkers het moeilijk vinden om de juiste vervolgstappen te zetten** zonder dat de relatie met de jongere verstoord wordt. Daarnaast geeft een van de schoolmaatschappelijk werkers ook aan dat hij of zij getwijfeld heeft of er sprake is van mensenhandel. "*Je weet het eigenlijk nooit zeker*", zegt de respondent. Schoolmaatschappelijk werkers richten zich vooral op preventie en het creëren van bewustzijn bij jongeren en hun families.

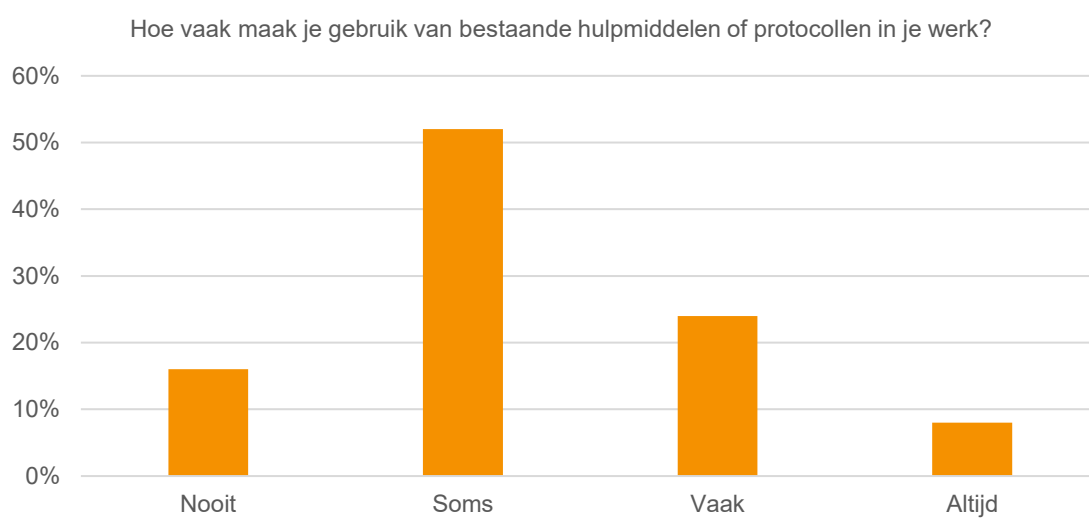
We hebben respondenten ook gevraagd wat zij geleerd hebben uit de ervaringen die ze hebben opgedaan. Daarop antwoorden ze onder andere dat open en transparant communiceren richting de jongere belangrijk is. Schoolmaatschappelijk werkers geven daarnaast aangeleerd te hebben de signalen toch te melden, omdat ze liever één keer te veel melden dan te weinig. Ook de samenwerking met collega's of andere professionals in een dergelijke situatie is een belangrijke les voor de schoolmaatschappelijk werkers.

3.4 Veel schoolmaatschappelijk werkers hebben behoefte aan (aanvullende) training en ondersteuning

Slechts 29% van de schoolmaatschappelijk werkers die de enquête hebben ingevuld geeft aan een training te hebben gevolgd over het herkennen en aanpakken van (signalen van) mensenhandel. 37% geeft aan geen training te hebben gevolgd en 32% van de respondenten heeft deze vraag niet ingevuld. Van de 29% die een training hebben gevolgd, hebben meerdere schoolmaatschappelijk werkers de training 'onder mijn ogen' gevolgd; een training voor onderwijspersoneel over het vroegtijdig signaleren van criminele uitbuiting onder jongeren³. Zeven respondenten geven aan behoefte te hebben aan een aanvullende training over mensenhandel en vier respondenten geven aan hieraan geen behoefte te hebben. **Van de schoolmaatschappelijk werkers die (nog) geen training hebben gevolgd over mensenhandel, geeft 71% aan hieraan wel behoefte te hebben.**

Sommige respondenten hebben informatie over mensenhandel ontvangen vanuit hun werkgever of vanuit andere organisaties zoals het EMP. Van de bestaande hulpmiddelen, zoals protocollen, maakt 16% nooit gebruik (zie figuur 13). Het merendeel maakt hier dus wel gebruik van. Daarnaast hebben we gevraagd welke hulpmiddelen zouden helpen om mensenhandel beter te herkennen of aan te pakken. Met name een signalenkaart met een overzicht van signalen wordt benoemd als hulpmiddel om mensenhandel beter te herkennen of aan te pakken. Verder worden ook voorlichting en casuïstiekbesprekingen genoemd als hulpmiddelen die schoolmaatschappelijk werkers zouden helpen.

³ www.ondermijnnogen.nl.

Figuur 13. Gebruik van hulpmiddelen en protocollen door medewerkers van sociale wijkteams

4 Hotelmedewerkers

In dit hoofdstuk geven we een beeld van het bewustzijn van mensenhandel van hotelmedewerkers. Er werken ongeveer 60.000 mensen in hotels in Nederland. De wervingsstrategie van dit onderzoek richt zich voornamelijk op receptionisten. Dit gaat in totaal om ongeveer 5.400 mensen. Daarnaast is de enquête ook door (general) managers van hotels ingevuld.

Hotelmedewerkers kunnen te maken krijgen met slachtoffers van arbeidsuitbuiting die in het hotel zelf werken, maar daarnaast kunnen slachtoffers ook werkzaam zijn bij een extern bedrijf, zoals een catering- of schoonmaakbedrijf. We bespreken in hoeverre hotelmedewerkers zich ervan bewust zijn dat zij in aanraking kunnen komen met slachtoffers van mensenhandel en of zij de signalen van mensenhandel weten te herkennen op de werkvloer. Ook vertellen we over de ervaringen die hotelmedewerkers hebben meegemaakt. Als laatste hebben we het over de behoefte aan (aanvullende) training en ondersteuning. **Hotelmedewerkers zullen in hun werk vooral signalen van seksuele uitbuiting en mogelijk ook arbeidsuitbuiting tegenkomen.** We meten en bespreken daarom hun kennis over deze signalen en vormen van uitbuiting in dit hoofdstuk.

29 hotelmedewerkers hebben de enquête ingevuld. Dit is een klein percentage van de in totaal ongeveer 5.400 hotelmedewerkers. Het is daarom belangrijk om te benadrukken dat dit onderzoek geen landelijk representatief beeld oplevert.

4.1 Hotelmedewerkers denken bij mensenhandel vooral aan mensen die ergens toe gedwongen worden

Figuur 14 laat zien welke woorden hotelmedewerkers in de enquête met name gebruiken om de term 'mensenhandel' te definiëren. Ze denken aan mensen die **onvrijwillig** bepaalde dingen moeten doen. Het onvrijwillige aspect hiervan houdt in dat **de dader de vrijheid van het slachtoffer beperkt** en het slachtoffer controleert, bijvoorbeeld door diegene onder druk te zetten. Seksuele uitbuiting en arbeidsuitbuiting worden specifiek door de respondenten genoemd: ze weten dat slachtoffers van mensenhandel bijvoorbeeld gedwongen worden tot prostitutie, seksueel misbruikt worden of moeten werken zonder dat ze daarvoor betaald krijgen. **Criminele uitbuiting lijkt minder bekend** te zijn, want deze vorm van mensenhandel wordt niet door respondenten genoemd. Mensenhandel lijkt ook wel eens verward te worden met mensensmokkel: respondenten hebben het bijvoorbeeld over slachtoffers die onbetaald moeten werken als vergoeding voor iemand die hen over een grens heeft gesmokkeld, of over slachtoffers die ongewenst worden vervoerd of vastgehouden.

Figuur 14. Woorden die hotelmedewerkers gebruiken om 'mensenhandel' te definiëren

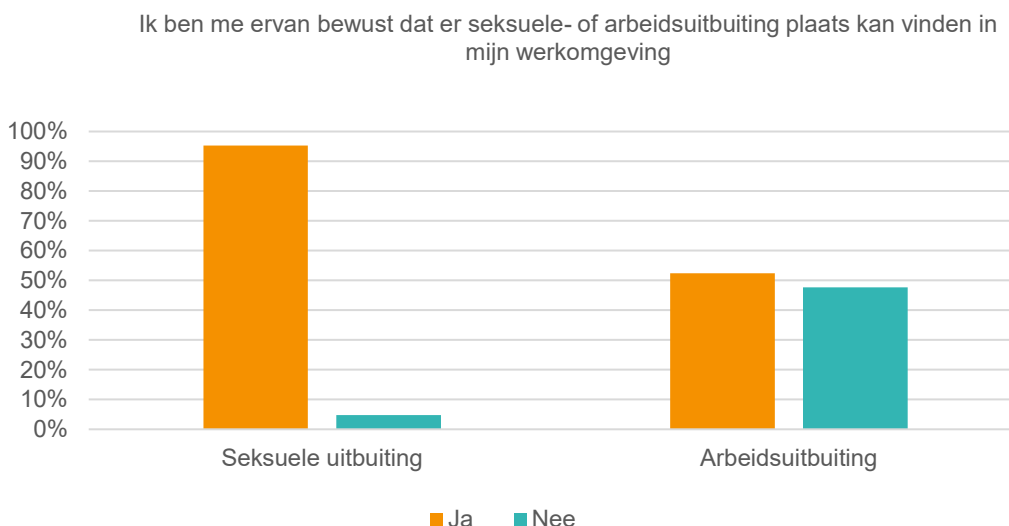
Wanneer we respondenten in de enquête vragen wat er volgens hen onder mensenhandel valt, geven **alle respondenten aan dat seksuele uitbuiting een vorm van mensenhandel is** (100%). Daarnaast benoemt 90% van de respondenten criminele uitbuiting als vorm van mensenhandel en 86% kent ook arbeidsuitbuiting. Respondenten weten dat er mensen zijn die worden gedwongen tot prostitutie en ze weten dat dit mensenhandel is. In de resultaten van de enquête en tijdens de interviews valt het op dat respondenten **weinig onderscheid maken tussen prostitutie en seksuele uitbuiting**. Respondenten gebruiken de termen door elkaar, bijvoorbeeld door uit te leggen hoe het hotel met prostitutie omgaat als antwoord op een vraag over seksuele uitbuiting. Een respondent geeft zelf ook aan dat het lastig is om hierin verschil op te merken. Wanneer respondenten geen onderscheid maken tussen prostitutie en seksuele uitbuiting in de dingen die zij vertellen, geven we dit aan door over '(gedwongen) prostitutie' te spreken.

Respondenten weten niet altijd te benoemen welke organisaties zich bezighouden met de aanpak van mensenhandel. Respondenten die dit wel weten, schrijven vooral **de politie** op als een organisatie die zich met mensenhandel bezighoudt. Verder noemen respondenten de overheid, de Arbeidsinspectie, de Koninklijke Marechaussee en UNICEF.

4.2 Hotelmedewerkers zeggen zich bewust te zijn dat seksuele uitbuiting kan plaatsvinden in hun werkomgeving

In de enquête hebben we aan respondenten gevraagd of zij zich ervan bewust zijn dat er seksuele uitbuiting of arbeidsuitbuiting kan plaatsvinden in hun werkomgeving. In figuur 15 is te zien dat **bijna alle respondenten weten dat er in hun werkomgeving sprake kan zijn van seksuele uitbuiting** (94%). In de enquête lichten respondenten toe dat zij hotels zien als locaties met een verhoogd risico op seksuele uitbuiting, omdat het voor medewerkers lastig is om voortdurend toezicht te houden op wie het pand betreedt of verlaat. Ook hebben zij geen zicht op wat er precies op de kamer gebeurt.

In de enquête geven respondenten aan dat zij **ervaring hebben met (gedwongen) prostitutie** in het hotel waar zij werken. Ze noemen in de toelichting een aantal zaken dat in zo'n situatie opvalt, bijvoorbeeld: iemand die contant betaalt, een man die voor een buitenlandse vrouw boekt, een oude man die samen met een jonge dame is en volwassenen die 's nachts met kinderen op pad gaan. Alle respondenten geven aan zich **bewust te zijn dat prostitutie gedwongen, en dus mensenhandel, kan zijn** (100%). Verder is ook in figuur 15 te zien dat respondenten arbeidsuitbuiting in mindere mate zien als iets dat zich in en rondom een hotel voordoet. 52% van de respondenten is zich bewust van de mogelijkheid dat arbeidsuitbuiting in hun werkomgeving kan plaatsvinden. Als toelichting schrijven respondenten dat dit in een hotel niet zo snel voorkomt of dat in hun hotel de werkomstandigheden goed zijn. Er is één respondent die denkt dat mogelijk wel arbeidsuitbuiting plaatsvindt als werknemers via uitzendbureaus of in de schoonmaak in het hotel werken.

Figuur 15. Bewustzijn van seksuele uitbuiting en arbeidsuitbuiting onder hotelmedewerkers

4.3 Hotelmedewerkers denken niet vaak aan mensenhandel wanneer ze signalen opmerken

Het merendeel van de respondenten geeft aan **enigszins bekend te zijn met de signalen van mensenhandel** (67%). De rest zegt goed of zeer goed bekend te zijn met de signalen van mensenhandel (33%). Geen enkele respondent zegt de signalen van mensenhandel niet te kennen (0%). De signalen van mensenhandel zijn bekend dankzij bijvoorbeeld signaalkaarten, vanuit de richtlijn horeca of vanuit ervaringen uit het verleden.

In figuur 16 is te zien welke signalen van mensenhandel hotelmedewerkers kunnen herkennen in hun werkomgeving en of zij daarbij ook aan mensenhandel denken. Alle signalen worden door de meerderheid van de respondenten herkend. Of een gast gedwongen wordt om seks te hebben, is het moeilijkst te herkennen: dit denkt 56% van de respondenten op te merken. De overige signalen zijn voor minstens 72% van de respondenten te herkennen. Met name wanneer **een gast niet over zijn of haar eigen paspoort beschikt**, valt dat respondenten op (94% kan dit signaal herkennen). Toch denkt **de minderheid van de respondenten aan mensenhandel bij het opmerken van een signaal**. Wanneer een gast er ongezond uit ziet, denken respondenten het vaakst aan mensenhandel (44%). Andere signalen die 39% van respondenten doen denken aan mensenhandel zijn: het ontvangen van veel mannen in de hotelkamer en de kamer achterlaten met condooms, sigarettenpeuken en/of lingerie en het niet beschikken over het eigen paspoort. Wanneer een gast verbaal agressief of niet aanspreekbaar is of wanneer een andere (externe) medewerker niet aanspreekbaar is, denken hotelmedewerkers weinig aan mensenhandel (17%).

Tijdens de interviews komt naar voren dat het opmerken van signalen er niet direct toe leidt dat respondenten aan mensenhandel denken. Een **'niet-pluisgevoel'** draagt hieraan bij. Het moment dat een gast incheckt is hierbij belangrijk. Het valt bijvoorbeeld op wanneer een vrouw die incheckt, schuchter is en niet goed Nederlands spreekt, of wanneer een creditcard niet te verifiëren valt. Verder is er een hotelmedewerker die een website in de gaten houdt waar prostituees en escorts hun diensten op verkopen, zodat het hotel weet wie er in de omgeving actief is. Het hotel weigert deze mensen. Hiermee weert het hotel alle vormen van prostitutie, ook gedwongen prostitutie (mensenhandel).

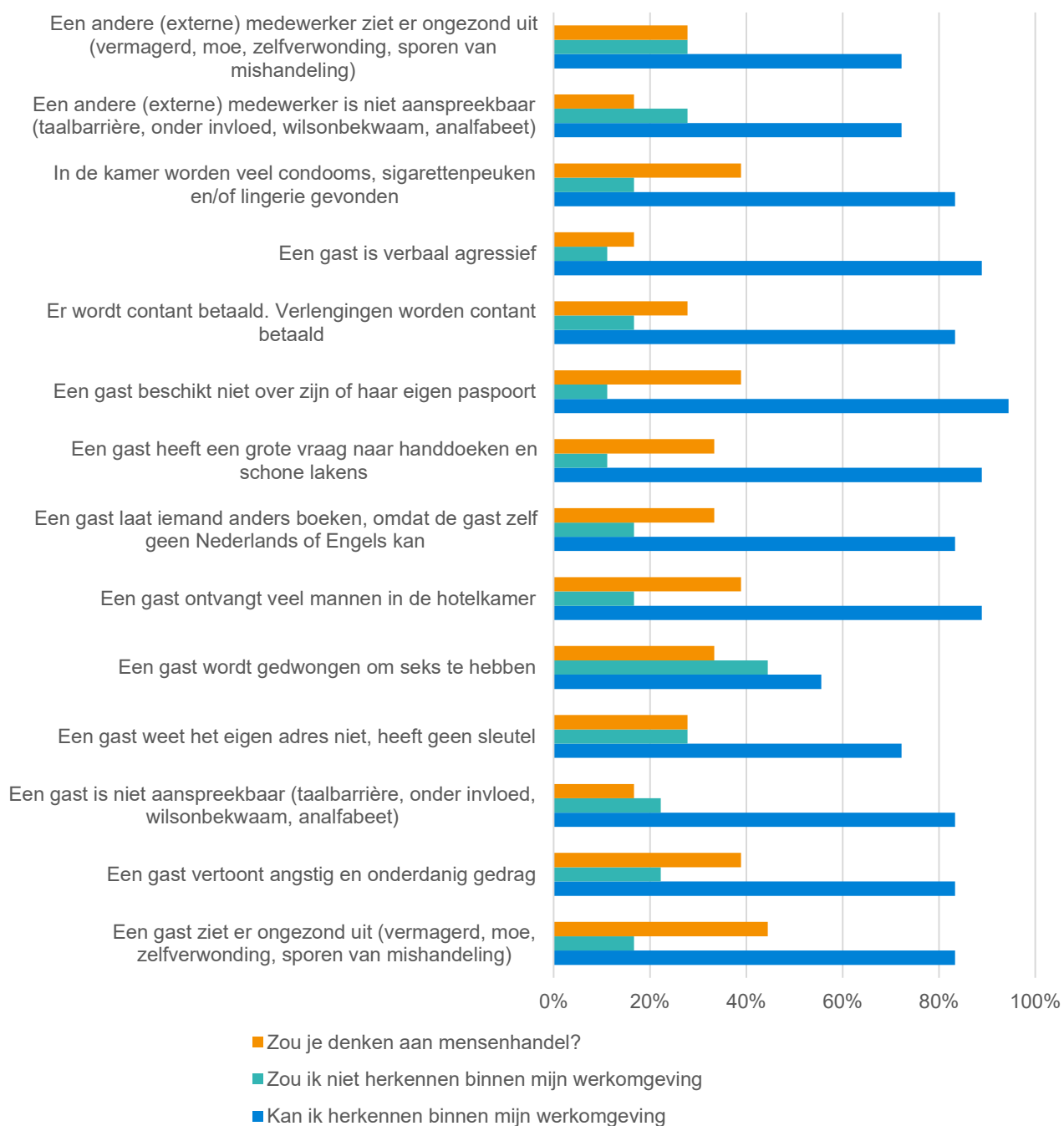
Een **hotelmedewerker** over het signaleren van seksuele uitbuiting en arbeidsuitbuiting:

"Ik zou niet kunnen vertellen wat de verschillende signalen van seksuele uitbuiting en arbeidsuitbuiting zijn. Het is ook wel een beetje mensenkennis: voelt het goed en is iets wel in de haak?"

De meeste respondenten weten wat zij moeten doen wanneer zij signalen van mensenhandel opmerken

(78%): bellen met de politie. 22% van de respondenten weet niet wat zij moeten doen. Tijdens een interview zegt een respondent dat het hotel waar diegene werkt mensen eruit zet wanneer zij vermoeden dat er sprake is van (gedwongen) prostitutie. Medewerkers mogen dit zelf doen, maar ze kunnen ook de manager bellen om de desbetreffende gast weg te sturen. Mocht het voorkomen dat in het hotel sprake is van (gedwongen) prostitutie, dan delen de hotels dit met hotels in de omgeving, zeggen de respondenten van de interviews. De andere hotels weigeren deze persoon dan ook.

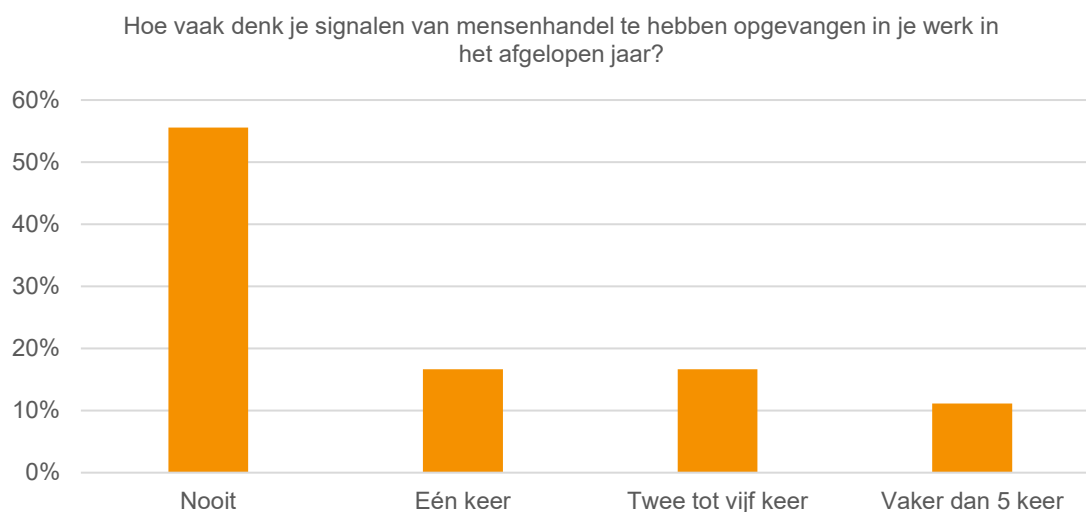
Welke signalen van mensenhandel kan je herkennen op je werk als hotelmedewerker? En zou je ook denken aan (een vermoeden van) mensenhandel (in combinatie met andere signalen)?

Figuur 16. Signalen van mensenhandel die hotelmedewerkers kunnen herkennen in hun werkomgeving

4.4 Ongeveer de helft van de hotelmedewerkers heeft wel eens signalen van mensenhandel opgevangen

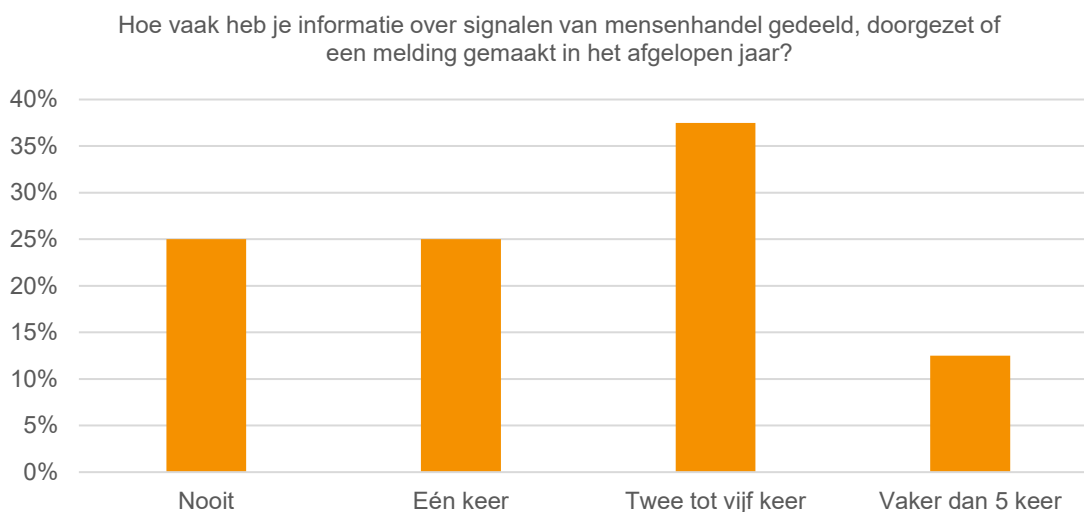
De respondenten die we hebben geïnterviewd hebben wel eens het vermoeden gehad dat er (gedwongen) prostitutie op een kamer plaatsvond. Ook geeft ongeveer **de helft van de respondenten in de enquête aan wel eens signalen van mensenhandel op te vangen** tijdens het werk (44%, zie figuur 17). Bij het opmerken van zo'n signaal belden respondenten de politie of gingen ze met de gast in gesprek om te vragen of er iets aan de hand was. Ook overlegden ze met collega's over de situatie. Uit de interviews blijkt dat de geïnterviewde hotels goed zicht hebben op wie er een bepaald moment te gast zijn. Vooral de medewerkers van de receptie houden de mensen die naar binnen en buiten gaan goed in de gaten en zijn op die manier alert op (gedwongen) prostitutie, vertellen de respondenten. Het komt volgens deze respondenten redelijk vaak voor dat **medewerkers het gevoel hebben dat er sprake is van (gedwongen) prostitutie**: dan bellen ze de wijkagent om te bespreken hoe ze het beste met de situatie om kunnen gaan. Ook vertelt een respondent dat hotelmedewerkers niet zo gauw op een kamerdeur van een gast kloppen wanneer ze denken dat er misschien sprake zou kunnen zijn van (gedwongen) prostitutie om de privacy van de gast te respecteren.

Figuur 17. Aantal keer dat hotelmedewerkers signalen van mensenhandel hebben opgevangen in hun werkomgeving

We hebben respondenten die wel eens een signaal hebben opgevangen gevraagd wat zij daar het meest moeilijk aan vonden. **Niet weten of ze de situatie goed hebben ingeschat**, vonden zij het moeilijkst. Ook is het voor respondenten lastig om het vermeende slachtoffer aan te spreken. Het is bijvoorbeeld vervelend wanneer er niet daadwerkelijk sprake is van seksuele uitbuiting en een gast wel wegens een vermoeden van seksuele uitbuiting wordt aangesproken. Er zijn ook respondenten die een dergelijke situatie niet moeilijk vinden: ze melden bij de politie wat er aan de hand is. Soms levert zo'n situatie wel onrust op in het hotel en dat ervaren deze respondenten als vervelend. Uit de reacties van de enquête en de interviews maken we op dat respondenten bij het opmerken van signalen van (gedwongen) prostitutie met name **gefocust zijn op voorkomen van schade aan het hotel en de medewerkers** en minder op het beschermen en helpen van een eventueel slachtoffer. Wel geven respondenten van de enquête aan dat ze van situaties in het verleden geleerd hebben om eerst in gesprek te gaan met een gast op wiens kamer (gedwongen) prostitutie lijkt te gebeuren en om niet te snel te oordelen over de situatie. Ook vertellen ze dat ze beter zijn gaan opletten wie er inchecken en wie er het hotel naar binnen gaan. Daarnaast is er een respondent die alleen nog bij overduidelijke signalen een melding maakt, om onrust te voorkomen.

25% van de respondenten van de enquête heeft nooit informatie gedeeld of melding gemaakt van signalen van mensenhandel (zie figuur 18). Nog eens 25% heeft dat één keer gedaan, 38% heeft dat twee tot vijf keer gedaan en 13% vaker dan vijf keer. Als hotelmedewerkers informatie doorzetten of melding maakten, dan was dat bij de politie. Ze kregen dan op één geval na geen informatie over wat er met de melding werd gedaan. Dat geldt ook voor de respondenten van de interviews.

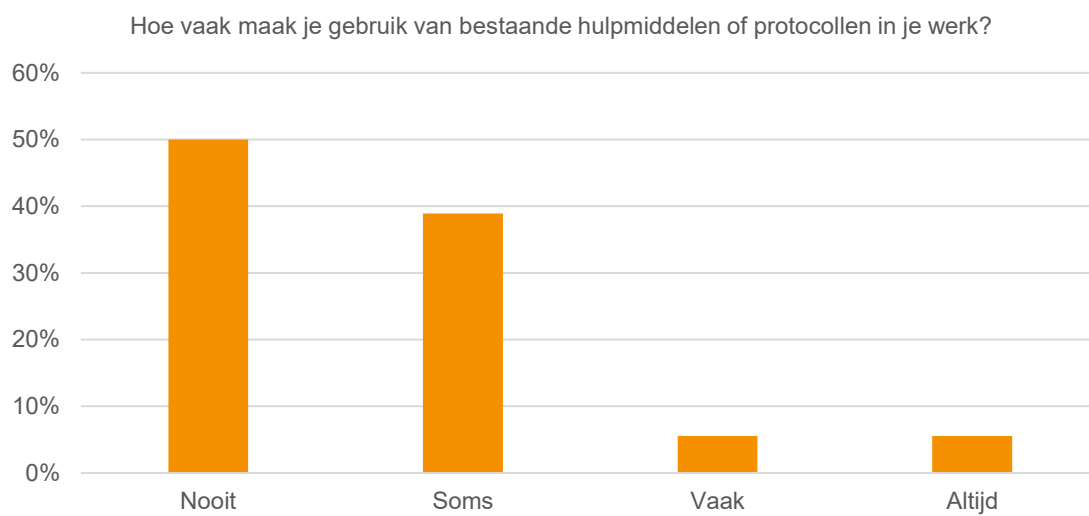

Figuur 18. Aantal keer dat hotelmedewerkers signalen van mensenhandel hebben gedeeld, doorgezet of gemeld

4.5 De meerderheid van de hotelmedewerkers heeft geen behoefte aan (aanvullende) training

33% van de hotelmedewerkers heeft wel eens een training over mensenhandel gevolgd, weten we uit de enquête. Geen van deze respondenten heeft behoefte aan een aanvullende training. Van de respondenten die niet eerder een training hebben gevolgd over mensenhandel, heeft 33% hier wel behoefte aan en 67% niet. **Sommige respondenten denken dat ze mensenhandel beter zouden kunnen aanpakken wanneer er trainingen of online modules beschikbaar zouden zijn om te volgen.** Ook geven sommige respondenten aan dat een flyer met algemene informatie over mensenhandel helpend zou zijn om bijvoorbeeld uit te delen aan nieuwe medewerkers. Andere respondenten vinden juist dat de aanpak van mensenhandel vooral een taak van de politie en/of overheid is.

Tijdens één van de interviews zegt een respondent dat op dit moment geen training nodig is, maar misschien wel wanneer er veel nieuwe medewerkers zijn die niet goed weten waar ze op moeten letten. Een andere respondent van de interviews heeft zelf genoeg training ontvangen. Diegene heeft vanuit de hotelcombinatie waar het hotel bij aangesloten is twee trainingen ontvangen: één waarbij een procesverbaal van een slachtoffer werd voorgelezen en één waarbij alle medewerkers op de werkvloer werden betrokken. Het hotel heeft ook een folder van de wijkagent ontvangen, waardoor het onderwerp nu goed bekend is. Deze respondent vindt het belangrijk om blijvend aandacht te houden voor mensenhandel door hieraan regelmatig aandacht te geven. Van de hulpmiddelen en protocollen die er zijn, maakt de helft van de respondenten wel eens gebruik en de andere helft niet (beiden 50%, zie figuur 19).

Figuur 19. Gebruik van hulpmiddelen en protocollen door hotelmedewerkers

5 Conclusies

In dit afsluitende hoofdstuk trekken we een aantal conclusies over het beeld van de kennis van de drie groepen professionals (medewerkers van sociale wijkteams, schoolmaatschappelijk werkers en hotelmedewerkers) over (signalen van) mensenhandel en de mogelijke follow-up van die signalen. Deze meting laat zien dat er overeenkomsten en verschillen bestaan tussen de drie groepen professionals, zowel in hun kennis over mensenhandel als in hun houding ten opzichte van signaleren en opvolgen. We beschrijven in dit hoofdstuk wat de overeenkomsten zijn tussen deze doelgroepen en wat de verschillen zijn. Ook laat deze meting de complexiteit van het thema mensenhandel zien.

5.1 Kennis: Alle groepen hebben een beeld bij mensenhandel en merendeel van de respondenten is zich bewust dat mensenhandel plaats kan vinden in hun werkomgeving

Alle drie de groepen hebben een beeld bij mensenhandel. Bij 'mensenhandel' denken alle drie de groepen aan het **dwingen van mensen** tot bepaalde handelingen. Ook geven de medewerkers van sociale wijkteams en de schoolmaatschappelijk werkers aan dat mensenhandel ook gaat over het uitbuiten van (kwetsbare) mensen voor eigen (financieel) gewin. De verschillende vormen van uitbuiting zijn vaak ook bekend bij alle drie de groepen. Wel verwarren hotelmedewerkers seksuele uitbuiting regelmatig met prostitutie, waarbij onvoldoende onderscheid wordt gemaakt tussen gedwongen en ongedwongen vormen. Bij medewerkers van sociale wijkteams lijkt het onderwerp mensenhandel en de verschillende vormen van uitbuiting het meest te leven. Schoolmaatschappelijk werkers zijn voornamelijk gericht op het identificeren van risico's bij jongeren, waarbij seksuele en criminele uitbuiting centraal staan.

5.1.1 Alle groepen zijn zich bewust dat mensenhandel kan plaatsvinden in hun werkomgeving

Het merendeel van de professionals uit de drie groepen is zich bewust dat mensenhandel plaats kan vinden in hun werkomgeving. Van de medewerkers van sociale wijkteams geeft 85% aan zich bewust te zijn dat zij mogelijke slachtoffers van mensenhandel kunnen tegenkomen in hun werk. Ook het overgrote deel (88%) van de schoolmaatschappelijk werkers geeft aan zich bewust te zijn van het feit dat jongeren op de school waar ze werkzaam zijn in aanraking kunnen komen met (situaties die verband houden met) mensenhandel. Tot slot weten ook bijna alle hotelmedewerkers dat er in hun werkomgeving sprake kan zijn van seksuele uitbuiting (94%).

5.1.2 Alle groepen herkennen signalen op hun werkplek, maar denken hierbij niet altijd aan mensenhandel

Het merendeel van de respondenten geeft aan enigszins of zeer goed bekend te zijn met de signalen van mensenhandel. 89% van de medewerkers van sociale wijkteams, 84% van de schoolmaatschappelijk werkers en alle hotelmedewerkers. Ook blijkt dat alle drie de groepen deze signalen kunnen herkennen op hun werkplek, maar dat zij bij deze signalen niet altijd denken aan mensenhandel. Uit de aanvullende interviews en focusgroepen blijkt dat in alle drie de groepen professionals aan mensenhandel denken als ze signalen hebben opgemerkt, maar daarnaast ook een 'niet-pluis' gevoel hebben. Op basis van alleen signalen denken respondenten minder snel aan mensenhandel, omdat er ook andere dingen aan de hand kunnen zijn. Een '**niet-pluisgevoel**' doet hen vermoeden dat er iets mis is aan de situatie, bijvoorbeeld dat er sprake is van mensenhandel. Dit laat ook de complexiteit van het thema mensenhandel zien.

5.1.3 *Alle groepen zien de politie als centrale organisatie rondom mensenhandel; verder veel variatie in organisaties die genoemd worden in de aanpak van mensenhandel*

Alle groepen zien de **politie als de verantwoordelijke organisatie** die zich bezighoudt met mensenhandel. Volgens meer dan de helft van de medewerkers van sociale wijkteams speelt de politie een belangrijke rol in de aanpak van mensenhandel. Politie wordt door vrijwel iedere schoolmaatschappelijk werker genoemd als een belangrijke ketenpartner en ook hotelmedewerkers geven vooral de politie aan als organisatie die zich met mensenhandel bezighoudt.

Daarnaast zien we **een grote variatie aan organisaties die genoemd worden door respondenten in de (brede) aanpak van mensenhandel**. Welke organisaties respondenten kennen, verschilt per beroepsgroep. Medewerkers van sociale wijkteams noemen naast politie ook vaak de gemeente. Ook noemen zij sociale wijkteams, CoMensha, hotels, de Arbeidsinspectie, Veilig Thuis, ziekenhuizen, woningbouwcorporaties, werkgevers en zorg- en veiligheidshuizen als betrokken organisaties. Schoolmaatschappelijk werkers noemen CoMensha, Veilig Thuis, jeugdzorg en sociale wijkteams als organisaties die een rol spelen in de aanpak van mensenhandel. Hotelmedewerkers noemen naast de politie de overheid, de Arbeidsinspectie, de Koninklijke Marechaussee en UNICEF.

Tot slot zijn er ook een aantal respondenten in alle drie de groepen die aangeven niet te weten welke organisaties een belangrijke rol spelen in de aanpak van mensenhandel.

5.2 **Follow-up: ruim de helft van de respondenten heeft wel eens signalen van mensenhandel opgevangen; wisselend beeld over behoefte aan (aanvullende) trainingen**

5.2.1 *Helft van de respondenten in alle groepen vangt wel eens signalen op van mensenhandel*

In de vorige paragraaf beschreven we dat respondenten voornamelijk aan mensenhandel denken als ze signalen hebben opgemerkt, maar daarnaast ook een 'niet-pluisgevoel' hebben. Ruim de helft van de respondenten geeft aan wel eens signalen van mensenhandel opgevangen te hebben tijdens hun werk. Van de medewerkers van sociale wijkteams is dit 65%, voor schoolmaatschappelijk werkers 57% en voor hotelmedewerkers 56%. De meeste respondenten weten wat ze moeten doen als ze signalen opmerken. Hoe deze follow-up eruitziet verschilt ook binnen de groepen professionals en lijkt persoonsafhankelijk. Signalen worden vaak besproken met collega's, ketenpartners of doorgezet naar een andere organisatie, bijvoorbeeld de politie.

5.2.2 *Medewerkers van sociale wijkteams hebben meeste affiniteit met het onderwerp mensenhandel*

Medewerkers van sociale wijkteams tonen de meeste affiniteit bij het onderwerp. Zij voelen zich verantwoordelijk voor signalering en de meerderheid ziet het belang van aanvullende training en maakt daar actief gebruik van of heeft hiervoor belangstelling. De focus van medewerkers van sociale wijkteams ligt nadrukkelijk op het ondersteunen en beschermen van slachtoffers. Schoolmaatschappelijk werkers richten zich vooral op preventie en het creëren van bewustzijn van seksuele en arbeidsuitbuiting bij jongeren en hun families. Tot slot hebben hotelmedewerkers een andere rol en lijken primair meer gericht op het voorkomen van schade aan het hotel en hun collega's. Zij zijn minder geneigd om actief betrokken te raken bij het signaleren van mensenhandel en hebben over het algemeen minder interesse in aanvullende training over dit thema. Hun acties zijn vaak gericht op het melden van overduidelijke signalen en het minimaliseren van verstoringen binnen de hotelomgeving.

A. Onderzoeksverantwoording

In deze bijlage geven we een compacte beschrijving van onze onderzoeksaanpak om te komen tot deze meting onder medewerkers van sociale wijkteams, hotelmedewerkers en schoolmaatschappelijk werkers. De looptijd van het onderzoek was van november 2024 tot en met juni 2025.

A.1 Typologie

De typologie beschrijft de definities die we in dit onderzoek gebruik en de belangrijkste termen op het gebied van mensenhandel. Deze termen geven kaders aan het onderzoek en helpen om zo gestructureerd mogelijk onderzoek uit te voeren en de kwaliteit van de resultaten te borgen.

A.1.1 Overzicht van gehanteerde definities

Bij **seksuele uitbuiting** wordt iemand gedwongen seksuele diensten te verlenen tegen betaling in de vorm van geld of van andere vergoedingen. Iedereen, ongeacht zijn of haar juridische status, kan slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting. Het overgrote deel van de geregistreerde slachtoffers van deze vorm van uitbuiting is vrouw.

We spreken van **arbeidsuitbuiting** als men, ongeacht zijn of haar juridische status, gedwongen wordt arbeid of diensten te verlenen buiten de seksuele uitbuiting. Slachtoffers worden gedwongen om in vaak erbarmelijke omstandigheden en tegen geen of weinig salaris te werken. Arbeidsuitbuiting is meer dan slecht werkgeverschap. Het gaat om een combinatie van ernstige, vaak mensonwaardige situaties op de werkvloer, waarbij vaak sprake is van dwang, geweld, chantage, fraude en misleiding.

Slachtoffers van **criminele uitbuiting** worden gedwongen tot het plegen van criminele activiteiten, zoals zakkenrollerij, diefstal en drugsgerelateerde misdrijven. Daarnaast omvat criminele uitbuiting ook het onder dwang ronselen van nieuwe slachtoffers voor criminele uitbuiting of andere vormen van mensenhandel.

Bij **gedwongen orgaanverwijdering** gaat het om elke handeling waardoor iemand wordt gedwongen om zijn of haar orgaan af te staan. Gedwongen orgaanverwijdering komt in Nederland weinig voor en het is daardoor niet waarschijnlijk dat de groepen professionals hiermee in aanraking komen. We nemen deze vorm van mensenhandel daarom niet mee in deze meting.

A.1.2 Overzicht van de drie groepen professionals

Medewerkers van sociale wijkteams: ondersteunen inwoners bij uiteenlopende hulpvragen op het gebied van zorg, welzijn, opvoeding, financiën, participatie en zelfredzaamheid. Zij zijn het eerste aanspreekpunt in de wijk, signaleren problemen vroegtijdig en helpen inwoners op weg naar passende ondersteuning indien nodig. Zij komen (mogelijk) in aanraking met slachtoffers van **seksuele uitbuiting**, **arbeidsuitbuiting** en **criminele uitbuiting**.

Schoolmaatschappelijk werkers: vormen de schakel tussen school, gezin en jeugdhulp en maken deel uit van de zorgstructuur binnen de school. Zij ondersteunen leerlingen, ouders en leerkrachten bij psychosociale en opvoedkundige vraagstukken. Zij komen (mogelijk) in aanraking met slachtoffers van **criminele en seksuele uitbuiting**.

Hotelmedewerkers: allround hotelmedewerkers die direct contact hebben met gasten en verantwoordelijk zijn voor een prettig verblijf van gasten. Hieronder vallen hotelmedewerkers die werkzaamheden uitvoeren op het gebied van receptie, housekeeping, restaurant, bar of algemene service. Zij komen (mogelijk) in aanraking met slachtoffers van **seksuele en arbeidsuitbuiting**.

De drie groepen professionals zijn gekozen door CoMensha en het ministerie van JenV op basis van onderstaande memo.

A.1.3 Memo

Aan: Ministerie van Justitie en Veiligheid

Van: CoMensha

Betreft: Doelgroep nulmeting actie 2 Samen tegen Mensenhandel

Datum: 2 oktober 2024

Voor actie 2 van het programma Samen tegen Mensenhandel, zal een meting worden gedaan onder professionals die werken met een aantal risicocategorieën van slachtoffers en die signalen kunnen opvangen en actie kunnen ondernemen. Het gaat hier om professionals voor wie dit niet tot hun dagelijkse werkzaamheden behoort. CoMensha heeft voor deze actie een offerte opgevraagd bij Significant. In deze offerte is het plan een nulmeting te doen onder drie beroepsgroepen, één beroepsgroep per vorm van uitbuiting. Er moet een beslissing worden genomen onder welke beroepsgroepen Significant voor deze actie kan benaderen. Hieronder staan de suggesties die tijdens de gesprekken bij CoMensha naar voren kwamen.

Sociale wijkteams

Sinds 2017 heeft ongeveer 80 procent van de Nederlandse gemeenten een sociaal wijkteam. De meeste gemeenten hebben een integraal team, breed samengesteld voor alle hulpvragen en alle leeftijden. Nederland heeft 342 gemeenten, dat zou neerkomen op ongeveer 274 gemeenten met een sociaal wijkteam. Daarnaast bestaan er ook Associatie Wijkteams. Hier kunnen inwoners terecht voor advies, hulp- en zorgvragen. Associatie Wijkteams werkt met 52 lokale teams. Hieronder valt ook een aantal van de teams uit de hiervoor genoemde gemeenten, maar ook organisaties die niet direct gekoppeld zijn aan een gemeente. Precieze cijfers over hoeveel mensen werkzaam zijn in deze teams zijn niet bekend. Ervan uitgaande dat een wijkteam uit een tiental medewerkers bestaat, zal het in heel Nederland gaan om enkele duizenden medewerkers. Sociale wijkteams kunnen in hun werk de signalen van alle vormen van uitbuiting tegenkomen.

Schoolmaatschappelijk werkers

In 2023 waren er 640 instellingen in het voortgezet onderwijs. Het aantal schoolvestigingen dat jaar was 1456. Er zijn geen precieze aantallen te vinden van hoeveel schoolmaatschappelijk werkers op deze vestigingen aanwezig zijn. Ervan uitgaande dat er bij elke instelling één of enkele schoolmaatschappelijk werkers actief zijn, zal het in heel Nederland gaan om enkele duizenden medewerkers. Schoolmaatschappelijk werkers zullen in hun werk vooral signalen van seksuele en criminele uitbuiting tegenkomen.

Hotelmedewerkers

Er werken ongeveer 60.000 mensen in hotels. Hier zou eventueel nog verder op geselecteerd kunnen worden, door bijvoorbeeld alleen informatiemedewerkers waaronder receptionisten (ongeveer 5.400 mensen) mee te nemen in het onderzoek. Hotelmedewerkers zullen in hun werk vooral signalen van seksuele uitbuiting en mogelijk ook arbeidsuitbuiting tegenkomen. Door te kiezen voor deze doelgroep

sluiten we aan bij toezeggingen die de minister van Justitie en Veiligheid in de Tweede Kamer heeft gedaan als bij de continuering van de activiteiten rondom No Room for Sex Trafficking.

A.1.4 Overzicht van signalen van mensenhandel

Onderstaande signalen zijn in samenspraak met opdrachtgever opgesteld op basis van de signalen op de website van CoMensha: [Signalen van mensenhandel - CoMensha](#).

- a. Signalen van mensenhandel (alle drie de vormen)
 - i. iemand ziet er ongezond uit (vermagerd, moe, zelfverwonding, sporen van mishandeling)
 - ii. iemand is niet aanspreekbaar (taalbarrière, onder invloed, wilsonbekwaam, analfabeet)
 - iii. iemand vertoont angstig en onderdanig gedrag
 - iv. iemand verandert opvallend van gedrag, uiterlijk en/of kleding
 - v. iemand isoleert zich van vrienden of familie en liegt
 - vi. In een gesprek met een professional is er iemand anders aanwezig die de controle uitoefent
 - vii. iemand gebruikt middelen (drugs)
 - viii. iemand wordt altijd opgewacht
 - ix. iemand schakelt geen medische hulp in bij gezondheidsproblemen
 - x. iemand heeft plotseling veel nieuwe contacten (bij jongeren: niet leeftijdsconform)
 - xi. iemand bezit een tweede telefoon
 - xii. iemand is beschermend over nieuwe vrienden en kennissen
 - xiii. iemand laat (onverklaarbaar of plotseling) slechte schoolprestaties zien
 - xiv. iemand verzuimt op school
 - xv. iemand beschikt niet over zijn of haar eigen paspoort
 - xvi. iemand weet het eigen adres niet, heeft geen sleutel
- b. Signalen van seksuele uitbuiting (voor medewerkers van sociale wijkteams en hotelmedewerkers)
 - i. iemand wordt gedwongen om seks te hebben
 - ii. iemand ontvangt veel mannen in de hotelkamer
 - iii. iemand laat iemand anders een hotelkamer boeken, omdat de gast zelf geen Nederlands of Engels kan
 - iv. iemand in het hotel heeft een grote vraag naar handdoeken en schone lakens
 - v. Er wordt contant betaald (voor een hotelkamer). Verlengingen worden contant betaald
 - vi. Een (hotel)gast is verbaal agressief
 - vii. In de (hotel)kamer worden veel condooms, sigarettenpeuken en/of lingerie gevonden
- c. Signalen van arbeidsuitbuiting (voor medewerkers van sociale wijkteams en hotelmedewerkers)
 - i. iemand is met valse beloften naar Nederland gehaald
 - ii. iemand verblijft illegaal in Nederland en is bang voor uitzetting
- d. Signalen criminele uitbuiting (voor medewerkers van sociale wijkteams en schoolmaatschappelijk werkers)
 - i. iemand heeft contact met mensen die crimineel gedrag vertonen
 - ii. iemand heeft onverklaarbare schulden
 - iii. iemand heeft geen beschikking over eigen bankrekening
 - iv. iemand geeft veel meer geld uit dan je op basis van een (bij)baan kan verwachten
 - v. iemand beschikt over luxe artikelen, dure kleding en/of veel cash

A.2 Wervingsstrategie

Om de enquête te verspreiden, hebben we per doelgroep een aantal brancheorganisaties benaderd met de vraag of zij de enquête wilden verspreiden en het belang van het invullen hiervan binnen de organisatie wilden benadrukken. Deze brancheorganisaties hebben een groot bereik onder de drie doelgroepen. We

hebben voor strategie gekozen, omdat de doelgroepen versnipperd zijn. Het gaat namelijk om professionals die bij een grote verscheidenheid aan organisaties werkzaam zijn. Dit maakt het ook moeilijk om in te schatten hoe groot onze doelgroepen zijn. Ook het bereik van de enquête is lastig te bepalen. We weten namelijk niet in hoeverre onze doelgroepen daadwerkelijk met onze enquête in aanraking zijn gekomen. Stond de enquête bijvoorbeeld in een nieuwsbrief aan alle leden of medewerkers van de organisatie vermeld, dan wil dat nog niet zeggen dat zij het bericht hebben gelezen. Wel zijn de organisaties die de enquête hebben verspreid vaak landelijk actief, of hebben ze meerdere locaties binnen een regio, waardoor ze beschikken over een breed netwerk binnen de respectievelijke doelgroep. Onderstaand lichten we per doelgroep de uitwerking van onze wervingsstrategie toe.

Medewerkers van sociale wijkteams: Ongeveer 80% van de gemeenten in Nederland beschikt over een sociaal wijkteam. Ervan uitgaand dat een wijkteam ongeveer uit een tiental medewerkers bestaat, zijn er enkele duizenden medewerkers van sociale wijkteams in Nederland. We benaderden tien organisaties die medewerkers van sociale wijkteams in dienst hebben of in hun netwerk om de enquête te verspreiden. Vier organisaties gaven aan de enquête niet te willen verspreiden en van één organisatie ontvingen we geen reactie. Vijf organisaties⁴ hebben de enquête verspreid in hun netwerk via nieuwsbrieven, appgroepen en berichten op het intranet.

Schoolmaatschappelijk werkers: We hebben de enquête verspreid onder schoolmaatschappelijk werkers van basisscholen, middelbare scholen en schoolmaatschappelijk werkers op het mbo-onderwijs. In 2023 waren er in Nederland ongeveer 6,5 duizend scholen in het primair onderwijs⁵, ongeveer 640 instellingen in het voortgezet onderwijs en bijna 60 mbo-instellingen⁶. Hoeveel schoolmaatschappelijk werkers hier actief zijn, weten we niet. Ervan uitgaand dat er op elke locatie één of enkele schoolmaatschappelijk werkers actief zijn, zal het om enkele duizenden schoolmaatschappelijk werkers. We benaderden acht (branche)organisaties en netwerken van schoolmaatschappelijk werkers met een breed bereik, waarvan drie organisaties hebben aangegeven de enquête te willen verspreiden. Twee van hen wilden de enquête niet verspreiden in hun netwerk en van drie organisaties hebben we geen reactie ontvangen. De enquête is verspreid door middel van nieuwsbrieven, appgroepen en berichten op het intranet.

Hotelmedewerkers: Er zijn bijna 4.000 hotels in Nederland⁷ en er werken ongeveer 60.000 mensen in hotels. We richten ons in dit onderzoek voornamelijk op de receptionisten. Dit gaat in totaal om ongeveer 5.400 mensen. We benaderden vijf organisaties, waarvan twee organisaties niet wilden helpen met het verspreiden van de enquête en van twee organisaties ontvingen we geen reactie. De brancheorganisatie de Koninklijke Horeca Nederland (KHN) heeft geholpen met het verspreiden van de enquête via hun nieuwsbrief die uitgaat naar alle leden en via de regiomanagers in de verschillende regionale appgroepen. De KHN vertegenwoordigt ruim 18.000 horecabedrijven, inclusief hotels. Het is aannemelijk dat een aanzienlijk deel van de hotels lid is van de KHN. We hebben hiermee dus waarschijnlijk een groot aantal van de 4.000 hotels bereikt.

A.3 Enquête

De enquête stond open van half januari tot en met eind mei en is ingevuld door 133 professionals, waarvan 68 medewerkers van sociale wijkteams, 36 schoolmaatschappelijk werkers en 29 hotelmedewerkers. Niet alle respondenten hebben de enquête volledig afgerond. De antwoorden die zij wel hebben ingevuld, hebben we meegenomen in de analyse. Van de medewerkers van sociale wijkteams

⁴ Meedoen mogelijk maken (MEE), Lumens, Kwadraad, Associatie Wijkteams en CCV.

⁵ OCW in cijfers: Aantal scholen in het primair onderwijs. Geraadpleegd in juli, 2025.

⁶ OCW in cijfers: Aantal instellingen mbo. Geraadpleegd in juli, 2025.

⁷ CBS, Hotels; capaciteit, accommodaties, kamers, bedden, sterklasse. Geraadpleegd in mei, 2025.

hebben 45 respondenten de enquête volledig ingevuld. Bij de schoolmaatschappelijk werkers zijn dit 17 respondenten en 18 hotelmedewerkers hebben alle vragen beantwoord. Van de hotelmedewerkers waren de meeste respondenten werkzaam als receptionist(e) of als (general)manager.

A.4 Aanvullende interviews en bijeenkomst

Om de resultaten van de enquête te duiden, gingen we in gesprek met de professionals. We organiseerden één groepsbijeenkomst met vijf medewerkers van sociale wijkteams, twee interviews met hotelmedewerkers en drie interviews met schoolmaatschappelijk werkers. In totaal spraken we met vijf medewerkers van sociale wijkteams, twee hotelmedewerkers en drie schoolmaatschappelijk werkers.

B. Enquête meting signaleerders van mensenhandel

Inleidende tekst enquête

Mensenhandel is een probleem dat voor veel mensen klinkt als iets wat zich ver van hen vandaan afspeelt. Toch zijn er naar schatting jaarlijks 5000 slachtoffers van mensenhandel in Nederland. Verschillende professionals kunnen op de werkvloer in aanraking komen met (signalen van) mensenhandel. Slachtoffers zien zichzelf niet altijd als slachtoffer of worden door de dader bedreigd, daarom is het belangrijk dat professionals signalen van mensenhandel kunnen herkennen en dat zij weten hoe ze opvolging kunnen geven aan deze signalen. Zo kan het slachtoffer geholpen worden.

Jij bent één van deze professionals!

Het Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel (CoMensha) heeft aan Significant Public gevraagd om onderzoek te doen naar de kennis over (signalen van) mensenhandel onder drie groepen professionals die mensenhandel kunnen signaleren, namelijk schoolmaatschappelijk werkers, hotelmedewerkers en medewerkers van sociale wijkteams.

Deze enquête is bedoeld om een beeld te creëren van de huidige staat van kennis bij professionals over (signalen van) mensenhandel en de mogelijke opvolging van de signalen. De uitkomsten worden gebruikt om (daar waar nodig) gericht verbeteringen door te voeren.

De enquête kan je vinden via deze link. Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer vijftien minuten en het is mogelijk om antwoorden tussendoor op te slaan. Denk bij het invullen van de vragenlijst aan situaties die je zou kunnen tegenkomen op je werk.

Heb je vragen of opmerkingen over het onderzoek, dan kun je contact opnemen met Elis Maat (elis.maat@significant.nl) of Laurien van Eil (laurien.van.eil@significant.nl).

Alvast bedankt voor je tijd en moeite.

B.1 Algemene vragen

1. Wat is je functie?
 - i. Schoolmaatschappelijk werker
 - ii. Medewerker van een sociaal wijkteam
 - iii. Hotelmedewerker, namelijk in de functie van: ..
2. In welke provincie of regio ben je werkzaam?
 - i. Open vraag

B.2 Algemene kennis over mensenhandel

3. Hoe zou je mensenhandel definiëren in je eigen woorden?
 - i. Open vraag

-
4. Welke van de volgende vormen van uitbuiting vallen volgens jou onder mensenhandel? (Meerdere antwoorden mogelijk)
 - i. Seksuele uitbuiting
 - ii. Arbeidsuitbuiting
 - iii. Criminele uitbuiting
 - iv. Gedwongen orgaanverwijdering
 - v. Geen van de bovenstaande
 5. Welke organisaties spelen volgens jou een belangrijke rol in de aanpak van mensenhandel? Als je niet met zulke organisaties bekend bent, kun je 'weet ik niet' invullen.
 - i. Open vraag

Mensenhandel is het werven, vervoeren, overbrengen of huisvesten van een persoon, met het gebruik van dwang (in brede zin) met als doel het slachtoffer uit te buiten. De (beoogde) uitbuiting is de kern van mensenhandel. In Nederland is mensenhandel strafbaar gesteld in [artikel 273f van het Wetboek van Strafrecht](#).

Er zijn verschillende vormen van mensenhandel: **seksuele uitbuiting, arbeidsuitbuiting, criminele uitbuiting en gedwongen orgaanverwijdering**. Deze verschillende vormen van uitbuiting hebben met elkaar gemeen dat er vaak sprake is van dwang in de vorm van geweld, chantage of misbruik van de kwetsbaarheid en afhankelijkheid van het slachtoffer.

1. Bij **seksuele uitbuiting** wordt iemand gedwongen seksuele diensten te verlenen tegen betaling in de vorm van geld of van andere vergoedingen. Mannen en vrouwen, volwassenen en kinderen, iedereen, ongeacht zijn of haar juridische status, kan slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting. Het overgrote deel van de geregistreerde slachtoffers van deze vorm van uitbuiting is vrouw.
2. We spreken van **arbeidsuitbuiting** als mannen, vrouwen en kinderen gedwongen arbeid of diensten verlenen buiten de seksuele uitbuiting. Slachtoffers worden gedwongen om in vaak erbarmelijke omstandigheden te werken en tegen geen of weinig salaris. Arbeidsuitbuiting is meer dan slecht werkgeverschap. Het gaat om een combinatie van ernstige, vaak mensonwaardige situaties op de werkvloer, waarbij vaak sprake is van dwang, geweld, chantage, fraude en misleiding.
3. Slachtoffers van **criminele uitbuiting** worden gedwongen tot het plegen van criminele activiteiten, zoals zakkenrollerij, diefstal en drugsgerelateerde misdrijven. Daarnaast omvat criminele uitbuiting ook het onder dwang ronselen van nieuwe slachtoffers voor criminele uitbuiting of andere vormen van mensenhandel.

We richten ons in deze vragenlijst niet op gedwongen orgaanverwijdering, omdat deze vorm van uitbuiting niet of nauwelijks voorkomt binnen de sectoren waarvoor deze vragenlijst bedoeld is.

B.3 Bewustzijn van mensenhandel

B.3.1 Sociale wijkteams

6. Ik ben me ervan bewust dat ik in mijn werk in aanraking kan komen met mensen die mogelijk slachtoffer zijn van mensenhandel
 - i. Ja
 - ii. Nee
7. Kun je het antwoord op de vorige vraag toelichten?
 - i. Open vraag

-
8. Ik ben me ervan bewust dat er seksuele uitbuiting kan plaatsvinden in mijn werkomgeving
 - i. Ja
 - ii. Nee
 9. Kun je het antwoord op de vorige vraag toelichten?
 - i. Open vraag
 10. Ik ben me ervan bewust dat er arbeidsuitbuiting kan plaatsvinden in mijn werkomgeving
 - i. Ja
 - ii. Nee
 11. Kun je het antwoord op de vorige vraag toelichten?
 - ii. Open vraag
 12. Ik ben me ervan bewust dat er criminele uitbuiting kan plaatsvinden in mijn werkomgeving
 - i. Ja
 - ii. Nee
 13. Kun je het antwoord op de vorige vraag toelichten?
 - iii. Open vraag

B.3.2 Schoolmaatschappelijk werkers

14. Ik ben me ervan bewust dat jongeren op de school waar ik werkzaam bent mogelijk in aanraking kunnen komen met situaties die verband houden met mensenhandel
 - i. Ja
 - ii. Nee
15. Kun je het antwoord op de vorige vraag toelichten?
 - i. Open vraag
16. Ik ben me ervan bewust dat jongeren slachtoffer kunnen zijn van criminele uitbuiting
 - i. Ja
 - ii. Nee
17. Kun je het antwoord op de vorige vraag toelichten?
 - ii. Open vraag
18. Ik ben me ervan bewust dat jongeren slachtoffer kunnen zijn van seksuele uitbuiting
 - iii. Ja
 - iv. Nee
19. Kun je het antwoord op de vorige vraag toelichten?
 - iii. Open vraag

B.3.3 Hotelmedewerkers

20. Ik ben me ervan bewust dat er seksuele uitbuiting plaats kan vinden in mijn werkomgeving
 - i. Ja
 - ii. Nee

-
21. Kun je het antwoord op de vorige vraag toelichten?
- Open vraag
22. Ik ben me ervan bewust dat prostitutie gedwongen, en dus mensenhandel, kan zijn
- Ja
 - Nee
23. Kun je het antwoord op de vorige vraag toelichten?
- Open vraag
24. Ik ben me ervan bewust dat er arbeidsuitbuiting kan plaatsvinden in mijn werkomgeving
- Ja
 - Nee
25. Kun je het antwoord op de vorige vraag toelichten?
- Open vraag

B.4 Herkennen van signalen van mensenhandel

26. In hoeverre ben je bekend met de signalen die kunnen wijzen op mensenhandel?
- Helemaal niet bekend
 - Enigszins bekend
 - Goed bekend
 - Zeer goed bekend

Disclaimer: Eén van onderstaande signalen betekent niet gelijk dat er sprake is van mensenhandel. De **combinatie van signalen** is bepalend of er mogelijk sprake is van mensenhandel. De signalen die in deze enquête worden genoemd, zijn een selectie van de signalen die mogelijk te herkennen zijn.

Onderstaande vraag uitsplitsing per beroepsgroep

27. Welke signalen van mensenhandel kan je herkennen op je werk als **schoolmaatschappelijk werker**? En zou je ook denken aan (een vermoeden van) mensenhandel (in combinatie met andere signalen)? Je kunt hieronder per signaal aangeven of je dit wel of niet zou herkennen, en of je aan mensenhandel zou denken.

Signaal	Kan ik herkennen binnen mijn werkomgeving	Zou ik niet herkennen binnen mijn werkomgeving	Zou je denken aan mensenhandel?
Leerling ziet er ongezond uit (vermagerd, moe, zelfverwonding, sporen van mishandeling)			
Leerling verandert opvallend van gedrag, uiterlijk en/of kleding			
Leerling verzuimt op school			
Leerling isoleert zich van vrienden of familie en liegt			

Leerling heeft plotseling veel nieuwe contacten (niet leeftijdsconform)			
Leerling is beschermend over nieuwe vrienden en kennissen			
In een gesprek met jou als professional is er iemand anders aanwezig die de controle uitoefent			
Leerling bezit een tweede telefoon			
Leerling geeft veel meer geld uit dan je op basis van een (bij)baan kan verwachten			
Leerling beschikt over luxe artikelen, dure kleding en/of veel cash			
Leerling gebruikt middelen (drugs)			
Leerling laat (onverklaarbaar of plotseling) slechte schoolprestaties zien			
Leerling wordt altijd opgewacht in de pauzes en/of na school			

Welke signalen van mensenhandel kan je herkennen op je werk als **hotelmedewerker**? En zou je ook denken aan (een vermoeden van) mensenhandel (in combinatie met andere signalen)? Je kunt hieronder per signaal aangeven of je dit wel of niet zou herkennen, en of je aan mensenhandel zou denken.

Signaal	Kan ik herkennen binnen mijn werkomgeving	Zou ik niet herkennen binnen mijn werkomgeving	Zou je denken aan mensenhandel?
Een gast ziet er ongezond uit (vermagerd, moe, zelfverwonding, sporen van mishandeling)			
Een gast vertoont angstig en onderdanig gedrag			
Een gast is niet aanspreekbaar (taalbarrière, onder invloed, wilsonbekwaam, analfabeet)			
Een gast weet het eigen adres niet, heeft geen sleutel			
Een gast wordt gedwongen om seks te hebben			
Een gast ontvangt veel mannen in de hotelkamer			
Een gast laat iemand anders boeken, omdat de gast zelf geen Nederlands of Engels kan			
Een gast heeft een grote vraag naar handdoeken en schone lakens			

Een gast beschikt niet over zijn of haar eigen paspoort			
Er wordt contant betaald. Verlengingen worden contant betaald			
Een gast is verbaal agressief			
In de kamer worden veel condooms, sigarettenpeuken en/of lingerie gevonden			
Een andere (externe) medewerker is niet aanspreekbaar (taalbarrière, onder invloed, wilsonbekwaam, analfabeet)			
Een andere (externe) medewerker ziet er ongezond uit (vermagerd, moe, zelfverwonding, sporen van mishandeling)			

Welke signalen van mensenhandel kan je herkennen op je werk als **medewerker van het sociaal wijkteam**? En zou je ook denken aan (een vermoeden van) mensenhandel (in combinatie met andere signalen)? Je kunt hieronder per signaal aangeven of je dit wel of niet zou herkennen, en of je aan mensenhandel zou denken.

Signaal	Kan ik herkennen binnen mijn werkomgeving	Zou ik niet herkennen binnen mijn werkomgeving	Zou je denken aan mensenhandel?
Inwoner ziet er ongezond uit (vermagerd, moe, zelfverwonding, sporen van mishandeling)			
Inwoner verandert opvallend van gedrag, uiterlijk en/of kleding			
In een gesprek met jou als professional is er iemand anders aanwezig die de controle uitoefent			
Inwoner isoleert zich van vrienden of familie en liegt			
Inwoner heeft plotseling veel nieuwe contacten			
Inwoner is beschermend over nieuwe vrienden en kennissen			
Inwoner beschikt niet over een eigen paspoort			
Inwoner is met valse beloften naar Nederland gehaald			
Inwoner verblijft illegaal in Nederland en is bang voor uitzetting			

Inwoner schakelt geen medische hulp in bij gezondheidsproblemen			
Inwoner heeft contact met mensen die crimineel gedrag vertonen			
Inwoner heeft onverklaarbare schulden			
Inwoner heeft geen beschikking over eigen bankrekening			
Inwoner is niet aanspreekbaar (taalbarrière, onder invloed, wilsonbekwaam, analfabeet)			

28. Heb je van je werkgever informatie ontvangen om signalen van mensenhandel te herkennen en wat voor informatie is dit?
- i. Open vraag

B.5 Opvolging van signalen

29. Weet je wat je kunt doen zodra je een signaal van mensenhandel opmerkt?
- i. Ja, namelijk ...
- ii. Nee
30. Hoe vaak denk je signalen van mensenhandel te hebben opgevangen in je werk in het afgelopen jaar?
- i. Nooit
- ii. Eén keer
- iii. Twee tot vijf keer
- iv. Vaker dan 5 keer
31. **Indien bij vraag 30 antwoord één keer of vaker is ingevuld, dan:** Wat heb je gedaan toen je een signaal van mensenhandel opmerkte?
- i. Open vraag
32. Wat vond je het meest moeilijk aan het omgaan met deze situatie?
- i. Open vraag
33. Welke lessen heb je getrokken uit deze ervaringen?
- i. Open vraag
34. Hoe vaak heb je informatie over signalen van mensenhandel gedeeld, doorgezet of een melding gemaakt in het afgelopen jaar?
- i. Nooit
- ii. Eén keer
- iii. Twee tot vijf keer
- iv. Vaker dan 5 keer
35. **Indien bij vraag 34 b, c of d is ingevuld, dan:** Waar heb je melding gemaakt of je signalen gedeeld?

-
- i. Open vraag

36. **Indien bij vraag 34 b, c of d is ingevuld, dan:** Heb je informatie gekregen wat er wat je melding is gedaan?

- i. Open vraag

B.6 Ervaringen in samenwerking met organisaties in de aanpak van mensenhandel

37. Heb je ervaring met het samenwerken met organisaties in de aanpak van mensenhandel zoals CoMensha, politie, IND of hulporganisaties?

- i. Ja, namelijk ...
- ii. Nee

38. **Indien bij vraag 37 het antwoord Ja is ingevuld, dan:** Hoe heb je deze samenwerking ervaren?

- i. Score van 1 tot 5

39. Kun je je cijfer van de vorige vraag toelichten?

- i. Open vraag

40. Wat zijn jouw ervaringen of verwachtingen in de samenwerking met organisaties in de aanpak van mensenhandel?

- i. Open vraag

B.7 Risicogroepen

41. Kom je in je werk in aanraking met mogelijke risicogroepen voor slachtoffers van mensenhandel? Denk hierbij aan (arbeids)migranten, jongeren/minderjarigen, personen met een licht verstandelijk beperking (lvb) en sekswerkers bijvoorbeeld.

- i. Ja, namelijk ..
- ii. Nee
- iii. Weet ik niet

42. **Indien bij vraag 41 antwoord 'ja' is ingevuld, dan:** Aan welke specifieke signalen van mensenhandel denk je bij deze risicogroepen?

- i. Open vraag

43. Beschik je over voldoende kennis om mensenhandel te kunnen signaleren binnen de risicogroepen?

- i. Ja
- ii. Nee

B.8 Training en ondersteuning

44. Heb je een training gevolgd over het herkennen en aanpakken van (signalen van) mensenhandel?

- i. Ja
- ii. Nee

45. **Indien bij vraag 44 antwoord Ja is ingevuld dan:** Welke training heb je gevolgd?

-
- i. Open vraag
46. **Indien bij vraag 44 antwoord Ja is ingevuld dan:** Heb je behoefte aan een aanvullende training over mensenhandel?
- i. Ja
 - ii. Nee
47. **Indien bij vraag 44 antwoord Nee is ingevuld dan:** Heb je behoefte aan het volgen van een training of voorlichting?
- i. Ja
 - ii. Nee
48. Welke hulpmiddelen zouden je helpen om mensenhandel beter te herkennen of aan te pakken?
- i. Open vraag
49. Hoe vaak maak je gebruik van bestaande hulpmiddelen of protocollen in je werk?
- i. Nooit
 - ii. Soms
 - iii. Vaak
 - iv. Altijd

B.9 Afsluitende vragen

- a. Heb je aanvullende opmerkingen?
- b. Om de resultaten van deze enquête goed te kunnen duiden, willen we graag met verschillende professionals in gesprek. Ook bespreken we aandachtspunten voor de toekomst. Dit doen we tijdens groepsbijeenkomsten. De bijeenkomsten vinden online plaats, duren ongeveer één uur en worden in februari of maart gepland. Wil je hieraan deelnemen?
 - i. Ja, mijn e-mailadres is: ...
 - ii. Nee
- c. In de toekomst wil het Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel (CoMensha) opnieuw in kaart brengen in hoeverre professionals weten wat mensenhandel is en wat ze moeten doen, wanneer ze het tegenkomen. Zouden zij jou mogen benaderen om deel te nemen aan een nieuw onderzoek, en om eventueel het onderzoek te verspreiden onder je collega's?
 - i. Ja, ik wil graag benaderd worden, maar ik wil het onderzoek niet verspreiden onder mijn collega's. Mijn e-mailadres* is: ...
 - ii. Ja, ik wil graag benaderd worden en ik wil het onderzoek ook verspreiden onder mijn collega's. Mijn e-mailadres* is: ...
 - iii. Nee

*Wanneer je je e-mailadres opgeeft, delen wij dat met CoMensha. Je e-mailadres wordt niet voor andere doeleinden gebruikt dan het onderzoek en zal worden verwijderd wanneer het onderzoek is afgerond.